

SUOMEN
KIELEN JA
KULTTUURIN
LEHTORIT
MAAILMALLA

- ULKOMAANLEHTORIYHDISTYS

50 VUOTTA

译学院
TRANSLATION & INTERPRETATION

Suomen kielen ja kulttuurin lehdit maailmalla - Ulkomaanlehtoriyhdistys 50 vuotta

Ulkomaanlehtoriyhdistys ry

Toimittaneet

Tiina Nahkola, Tanja Seppälä, Veera Suikkari & Susanna Virtanen

2021

ISBN 978-952-94-5183-8

©kirjoittajat ©kuvaajat

Kansikuva: Pekingin yliopiston kirjasto (kuvaaja Veera Suikkari)

Taitto: Oy Nord Print Ab, Helsinki 2021

Sisällys

1. Ulkomaanlehtoreita viideltä vuosikymmeneltä
2. Yliopistojen opetusalan liiton YLL:n ja Opetusalan ammattijärjestön OAJ:n tervehdys

ULKOMAANLEHTOREIDEN EDUNVALVONTA

3. Susanna Virtanen: Ulkomaanlehtorit 50 vuotta – pitkäaikaisen lehtorin ja aktiivisen yhdistystoimijan näkökulma

HISTORIAN SIIPIEN HAVINAA

4. Tanja Seppälä: “Kiehtovaa, vaikka olisi vähän kurjaakin” – konkareiden ura maailmalla on sattumuksia täynnä
5. Kirsi Podschivalow ja Asta Laugalienė: Uusia tuulia Vilnassa. Muistoja lukuvuosista 2013–2018 Vilnan yliopiston Skandinavistiikan laitoksella
6. Jaan Õispuu ja Tiina Söderman: Suomen kielen opetus ja suomen kielen ja kulttuurin vierailevat lehtorit Tallinnan yliopistossa 1989–2021

LEHTOREIDEN ARKI

7. Maria Sarhema: Eihän ulkomaille voi lähteä lapsen kanssa!
8. Kirsi Podschivalow: Lehtori vieraiden kielten viidakossa

OPETUKSEN SIIRTYMINEN VERKKOON

9. Sirpa Tuomainen ja Lotta Weckström: Tarinoita etäsuomen alkutaipaleelta nykyhetkeen UC Berkeleyssä
10. Laura Santoo: Kielistudiosta breakout roomeihin

OPISKELIJOIDEN KERTOMUKSIA OPISKELUSTA

11. Manni Li: Opiskeluaika poikkeustilanteessa
12. Ugnė Tartėnaitė: Mitä minulle merkitsee opiskella suomea?
13. Yuting Zhang: Hauska tutustua, Suomi

Ulkomaanlehtoreita viideltä vuosikymmeneltä

Suomen kielen lehtoreita on palvellut ulkomaisissa yliopistoissa jo vuosikymmeniä ennen Ulkomaanlehtoriyhdistyksen perustamista. Ulkomaanlehtorien oman ammattiyhdistyksen perustaminen tuli ajankohtaiseksi, kun opetuspisteiden määrä alkoi kasvaa ja opetustoiminnan koordinointi Suomen päässä kehittyi. Jo vuonna 1962 oli perustettu opetusministeriön alaisuuteen Ulkomaanlehtorikomitea, jonka työtä nykypäivänä jatkaa Ulkomaisten yliopistojen Suomen kielen ja kulttuurin opintojen asiantuntijaryhmä. Ulkomaanlehtoriyhdistyksen perustamisasiakirja laadittiin 1971. Perustajajäsenten arvovaltaiseen joukkoon kuului muun muassa Matti Klinge. Ensimmäiset vuotensa yhdistys toimi ilman isompien kattojärjestöjen tukea, kunnes se vuonna 1974 liittyi silloiseen Korkeakoulujen ja opetusalan henkilökuntaliittoon. Vuonna 1977 siirryttiin keväällä 1969 perustetun Yliopistojen ja korkeakoulujen lehtorien liiton (nyk. Yliopistojen opetusalan liitto YLL) alaisuuteen. (Lehtimäki 2019; Päivärinte 2006.)

Ulkomaanlehtoriyhdistys on aloittanut työnsä asianmukaisten työsopimusten ja yhtenäisen palkkausjärjestelmän järjestämisestä lehtoreille sekä muun muassa sosiaaliturva-asioista ja matkakorvauksista sopimisesta. Kuten Sari Päivärinte (2006) toteaa, alkuun oli vaikea löytää lehtoreita, koska työsopimuksia ei ollut. 1970-luvun kirjepostina hoidetusta viestinvaihdosta on 50 vuodessa edetty Facebook-ryhmään, verkkotapaamisiin ja sähköpostiin, mutta edelleen ydinkysymykset ovat samat: sopimukset, palkkaus, sosiaaliturva ja erilaisten kulujen korvaukset.

Mikä siis on ulkomaanlehtori ja mitä hän tekee? Tässä yhteydessä ulkomaanlehtorilla tarkoitetaan Suomen valtion rekrytoimaa ja ulkomaiseen opetuspisteeseen lähettämää Suomen kielen ja kulttuurin ammattilaista: nämä ovat se kohderyhmä, joiden etua Ulkomaanlehtoriyhdistys Suomessa ajaa. Suomesta lähetettyjen lehtorien lisäksi ulkomaisissa yliopistoissa työskentelee myös suoraan paikalliseen yliopistoon rekrytoituja Suomen kielen ja kulttuurin opettajia. Osa heistä on kotoisin Suomesta, osa puolestaan on esimerkiksi kyseisen yliopiston paikallisia kasvatteja. Ulkomaanlehtoritoimintaa koordinoi Opetushallitus (aiemmin CIMO), joka toimii paitsi Suomesta lähetettyjen lehtorien työnantajana myös tukee Suomen kielen ja kulttuurin opetusta ja opiskelua maailmalla monin eri tavoin. Lukuvuonna 2020–2021 Suomesta lähetettyjä lehtoreita työskentelee 18 opetuspisteessä. Yhteensä suomea opetetaan Suomen ulkopuolella noin 80 yliopistossa, lähes 30 eri maassa (Opetushallituksen verkkosivut). Lukuvuonna 2019–2020 Suomen kieltä ja kulttuuria opiskeli maailmalla noin 2 900 opiskelijaa (Heikkilän sähköposti 10.2.2021).

Edellisen kerran ulkomaanlehtorien työtä on käsitelty kokonaisen teoksen verran vuonna 2011 ilmestyneessä Ulkomaanlehtoriyhdistyksen 40-vuotisjulkaisussa *Suomea pitkin palloa* (toim. Mai Frick ja Saija Merke). Nyt juhlitaan yhdistyksen 50-vuotispäivää, ja ääneen pääsevät sekä nykyiset että entiset Suomen kielen ja kulttuurin lehtorit, mutta sen lisäksi myös yhteistyökumppanit ja opiskelijat.

Vaikka Suomen kieltä ja kulttuuria opetetaan jopa 80 yliopistossa ympäri maailmaa, ovat ulkomaanlehtorit silti oma pieni ja erityinen ryhmänsä, jonka olemassaolosta moni ei tiedäkään. Toiminnan jatkuvuudelle tärkeitä ovat lehtorien oman yhteishengen lisäksi myös yhteistyökumppanit. Ulkomaanlehtoriyhdistys pitää jatkuvasti yhteyttä työnantajan, OPH:n kanssa ja neuvottelee sekä isommista että pienemmistä asioista. Näissä neuvotteluissa tukena on ammattiyhdistys YLL, jonka puheenjohtaja **Santeri Palviaisen** tervehdys on mukana tässä teoksessa. Lisäksi on syytä mainita YLL:n alayhdistys PSYLL eli Pääkaupunkiseudun Yliopistonlehtorien liitto, joka on tukenut taloudellisesti myös tämän teoksen taittoa.

Monet tämän teoksen tekstit luotaavat pitkiä aikajäniteitä. **Susanna Virtanen** kuvaa tekstissään ulkomaanlehtorin työtä ja edunvalvontaa sekä entisen lehtorin että pitkään yhdistystoiminnassa mukana olleen konkarin näkökulmasta. Muistoihin uppoudutaan myös **Tanja Seppälän** tekemässä haastattelussa, jossa lehtorit Pirkko Luoma, Sirkka Ojaniemi ja Lasse Suominen kertovat työstään. Kaikki kolme ovat toimineet suuren osan työurastaan juuri ulkomaanlehtoreina ja opettaneet suomea useissa eri yliopistoissa. **Kirsi Podschivalow** ja **Asta Laugaliené** kertovat tekstissään muutoksista Suomen kielen ja kulttuurin opetuksessa Vilnan yliopistossa vuosina 2013–2018. **Jaan Öispuu** ja **Tiina Söderman** puolestaan antavat katsauksen suomen kielen opetuksesta Tallinnan yliopistossa vuodesta 1989 alkaen. Kuluneiden vuosien varrelle on mahtunut myös erilaisia juhlahetkiä, kuten Suomi 100 -juhlavuosi, jota vietettiin yliopistoissa maailmalla monin eri tavoin. Historiakatsauksista voikin lukea myös arkea värittäivistä juhlista.

Vaikka maailma ja lehtorin työnkuva muuttuvat, välillä nopeastikin, tietyt piirteet työssä ovat ajattomia. Opetushallituksen lähettämän lehtorin pesti kestää korkeintaan viisi vuotta, joten ulkomaanlehtori on työ- ja asuinpaikassaan aina hieman ulkopuolinen, hetkeksi käymään tullut vieras. Lehtorin arkea täyttävätkin opetustyön lisäksi usein erilaiset käytännön järjestelyt, etenkin pestin alkupuolella. Yksi tärkeimmistä on varmasti paikalliseen kieleen ja kulttuurin tutustuminen. **Kirsi Podschivalow** kuvaa artikkelissaan sitä, miltä tuntuu aloittaa lehtorin työ lähes täysin vieraassa kieliympäristössä ja millaiseen kielten viidakkoon lehtori voi joskus päätyä. Käytännön järjestelyt voivat koskea myös muita kuin lehtoria itseään: jos lehtori on perheellinen, tulee pohtia, kuka tulee lehtorin mukaan ja kuka jää Suomeen. **Maria Sarhemaan** artikkeli käsittelee perheellisen lehtorin arkea ja tarjoaa vertaistukea lasten kanssa ulkomaille muuttaville.

Monet asiat lehtorin työssä ovat muuttuneet, ja siihen on vaikuttanut etenkin teknologian kehitys. **Sirpa Tuomainen** ja **Lotta Weckström** kertovat artikkelissaan tarinoita etäsuomen alkutaipaleesta UC Berkeleyssä. Erityisen dramaattinen muutos tapahtui keväällä 2020 koronapandemian levitessä ympäri maailmaa. Monissa yliopistoissa siirryttiin kontaktiopetuksesta etäopetukseen käytännössä yhdessä yössä, vaikka tarvittavia resursseja ja välineitä siihen ei välttämättä ollut. **Laura Santoo** kuvaa artikkelissaan sitä, millaisia uusia järjestelyitä verkko-opetukseen siirtyminen on vaatinut. Tätä kirjoitettaessa etä- ja hybridiopetus on jatkunut useimmissa paikoissa jo yli vuoden, ja siitä on tullut osa arkea.

Ulkomaanlehtorit ovat aktiivisia, rohkeita ja luovia, mutta heitä ei tarvittaisi, jos ei olisi olemassa ihmisiä, jotka haluavat opiskella Suomen kieltä ja kulttuuria ulkomailla. Mainittakoon siis lopuksi opiskelijat, jokaisen ulkomaanlehtorin tärkeimmät yhteistyökumppanit. Opiskelijat pääsevät ääneen myös tässä teoksessa: **Ugnė Tartėnaitė** Vilnasta sekä **Manni Li** ja **Yuting Zhang** Tianjinista kertovat omista teksteistään suomen kielen opiskelijan arjesta. Opiskelijoiden innostuksesta ja ponnisteluista versoo puu, jonka oksat tuottavat hedelmää vuosi toisensa perään. Lehtorien 50-vuotisen työn versomia oksia ja hedelmiä ovat eri puolilla maailmaa työskentelevät suomen kielen ja kulttuurin ammattilaiset, suomea puhuvat kaikkien mahdollisten alojen edustajat sekä lukuisat Suomi-harrastajat ja Suomen ystävät.

4.5.2021

Juhlajulkaisun toimittajat ja Ulkomaanlehtoriyhdistys ry:n hallituksen jäsenet 2020–2021

Tiina Nahkola (pj), Veera Suikkari, Tanja Seppälä ja Susanna Virtanen

Lähteet:

Heikkilän sähköposti 10.2.2021 = Opetushallituksen Krista Heikkilältä sähköpostilla saatu tieto.

Lehtimäki, Jorma 2019: YLL - 50 vuotta osana akavalaista ammattiyhdistysliikettä. - Hirvonen, Tuula (toim.) 2019: *50 vuotta YLL:n polkuja*. Helsinki: Libris oy. 87-101.

Opetushallituksen verkkosivu = Suomea maailmalla -verkkosivu. oph.fi/suomea-maailmalla
Luettu 29.4.2021.

Päivärinte, Sari 2006: Ulkomaanlehtoriyhdistyksen toimintaa 35 vuotta. <https://yll.fi/ulkomaanlehtorit/yhdistys/historiaa/> Luettu 29.4.2021.

Yliopistojen opetusalan liiton YLL:n ja Opetusalan ammattijärjestön OAJ:n tervehdys

Tuon tässä Yliopistojen opetusalan liiton YLL:n ja Opetusalan ammattijärjestön OAJ:n tervehdyksen ja onnittelut viisikymmenvuotisesta taipaleesta! Ulkomaanlehtorit on ollut osa silloista YLL:a jo 1970-luvulta lähtien, joten yhteistä historiaa on pitkältä ajalta. YLL:n ja OAJ:n jäsenkentässä ulkomaanlehtorit ovat erityisessä asemassa – suurimmalla osalla YLL:n jäsenistä työpaikka on Suomessa, jossa toimitaan suomalaisella lainsäädännöllä suomalaisen työelämän käytäntein. Tavanomaisessa tapauksessa yliopiston opetushenkilöstöllä oman yliopiston paikallinen yhdistys järjestää edunvalvontaa, joka on toteutettu Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestön JUKO:n ja sen luottamusjärjestelmän kautta. Paikallisen työnantajan kanssa neuvottelee luottamusmies ja työsuojeluvaltuutettu.

Toimintaympäristöstä ja työnkuvasta johtuen ulkomaanlehtoreiden edunvalvonta onkin väistämättä toisenlaista suhteessa suomalaisissa yliopistoissa työskenteleviin kollegoihinsa nähden. Vaikka yliopistojen välillä Suomessakin on eroa, ne ovat toimintakulttuureiltaan olennaisesti samanlaisia. Koska suomalainen luottamusjärjestelmä ei ulotu kattamaan ulkomaisia yliopistoja, vastaavan kaltaiset luottamusmies- ja työsuojelupalvelut on siis järjestettävä toisella tavalla. OAJ:n edunvalvonnan piiriin kuuluvilla ulkomaanlehtoreilla on työsuhte Opetushallitukseen, ja vastaanottava yliopisto ja Opetushallitus sopivat lehtorin lähettämisestä. Mahdollisissa edunvalvonnan haasteissa kuitenkin jokaisella Opetushallituksen ulkomaille lähettämällä lehtorilla on oikeus samanlaisiin edunvalvontapalveluihin kuin suomalaisissa yliopistoissa toimivilla opettajilla ja tutkijoilla, mitä haluankin vahvasti painottaa.

Edunvalvonnan järjestymisessä Ulkomaanlehtoriyhdistyksen rooli on aivan keskeinen. Yhdistys toimii linkkinä kentällä olevien lehtoreiden ja Suomessa sijaitsevan emojärjestön välillä. On myös kysymyksiä, joihin tavanomainen YLL-yhdistys ei tyypillisesti joudu toiminnassaan paneutumaan: minkä osapuolen vastuulla työvälineiden hankkiminen on asemayliopistoissa, miten palkkalaskelmat toimitetaan ulkomaille ja monet muut pitkään puhuttaneet edunvalvontakysymykset.

Ulkomaanlehtorit on myös edustettuna YLL:n hallituksessa ja on elimellisenä osana vaikuttamassa YLL:n kantoihin sopimusedunvalvonnassa ja koulutuspoliittisessa edunvalvonnassa. Monet aktiivit ovat Suomeen palattuaan ennen ulkomaanlehtorikauttaan ja sen jälkeen toimineet eri yliopistojen YLL-yhdistyksissä. Näin ollen kytkös kotimaan yliopistojen asioihin säilyy ja saamme myös YLL:ssa laajempaa näkökulmaa edunvalvonnan haasteisiin kautta maailman.

Palkkausjärjestelmän neuvotteluissa ja muissa edunvalvonnan kysymyksissä OAJ:n ammattilaiset ovat mukana yhdessä Ulkomaanlehtoriyhdistyksen toimijoiden kanssa, ja ne tulevat myös YLL:ssä käsittelyyn. Näistä ammattilaisista tärkeimpänä mainittakoon OAJ:n työmarkkina-, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan erityisasiantuntija sekä juristit.

Haluan vielä toivottaa 50-vuotiaalle Ulkomaanlehtoriyhdistykselle ja sen jäsenille onnea ja menestystä!

15. huhtikuuta 2021,

Santeri Palviainen

puheenjohtaja, Yliopistojen opetusalan liitto YLL

ULKOMAANLEHTOREIDEN EDUNVALVONTA

Kuvaaja Anna Alkiomaa

Ulkomaanlehtorit 50 vuotta – pitkäaikaisen lehtorin ja aktiivisen yhdistystoimijan näkökulma

Ulkomaanlehtorien edunvalvonta on ennen kaikkea suomalaisten sopimusehtojen soveltamista kansainväliseen kontekstiin. Kun Ulkomaanlehtoriyhdistys 1971 perustettiin, maailma oli toinen: rajan takana oli Neuvostoliitto, ja moneen nykyiseen EU-maahan lähdettiin vain viisumin turvin. 50 vuoden aikana rajat ovat auenneet monessa mielessä ja kansainvälinen liikkuvuus arkipäiväistynyt, mutta edelleenkin toiseen maahan ei mennä töihin kuten naapurikaupunkiin.

Räätälöintiä

Vaikka Suomen valtio lähettää lehtorit ulkomaille ja toimii työnantajana, mukana on aina myös vastaanottava taho, jolla on omat käytäntönsä ja säädöksensä. Siksi ulkomaanlehtorien edunvalvontaan liittyy tarkkaa tilannekohtaista räätälöintiä. Ulkomailla olevalle työntekijälle ei voi automaattisesti luvata samoja etuja kuin Suomessa pysyville, koska kaikki ei ole ulkomailla saatavilla. OPH:n työsuhteisia ulkomaanlehtoreita on kentällä tällä hetkellä 18. Se tarkoittaa, että OAJ:n ja jopa YLL:n piirissä olemme pisara meressä. Tämän yhden pienen pisaran sopimukset, palkkausjärjestelmät ja niihin liittyvät yleiset ehdot ovat kaikista muista jäsenryhmistä poikkeavia. Kun ay-liikkeen perustana yleensä on joukkovoima ja ehtojen valtakunnallinen yhtenäistäminen, meidän osamme on huudella marginaalin marginaalista ja saada oma, joskus kummallisen muotoinen, palasemme osaksi yhteistä palapeliä.

Olen toiminut Ulkomaanlehtoriyhdistyksen sihteerinä 2007–2009 ja puheenjohtajana 2016–2019. Lisäksi olen edustanut ulkomaanlehtoreita Pääkaupunkiseudun YLL-yhdistyksessä PSYLL:ssä 2008–2009 ja 2016–2019 sekä toiminut Yliopistojen opetusalan YLL:n hallituksen varajäsenenä toukokuusta 2018 lähtien. Olen myös tehnyt pyrhdyksen sittemmin Otavalle myydyin Finn Lecturan johtokunnassa. Näihin vuosiin mahtuu monenlaista: lukuisia kokouksia, YLL:n ja OAJ:n koulutustilaisuuksia, tapaamisia CIMOn ja sittemmin OPH:n kanssa, lehtoriapäiviä ja vuosikokouksia, yksittäisten jäsenten asioita ja yhteisten suuntaviivojen vetämistä. Olen ollut sopimassa mm. vuonna 2008 voimaan tulleesta palkkausjärjestelmästä sekä luomassa vuonna 2018 päivitettyä Ulkomaanlehtorien ohjesääntöä ja palkkausjärjestelmää. Olen

vastannut lukuisiin yhteydenottoihin palkkaus- ja sopimusasioissa, raportoinut YLL:lle yhä vain jatkuvasta sähköisten palkkakuittien puutteesta, kuunnellut lehtorien tarpeita erilaisten haasteiden keskellä ja välittänyt tietoa sekä työnantajalle että OAJ:n edustajille.

Oma kokemus ohjaa aktiivin uralle

Aktiivitoimijan uraani edeltää pitkä historia omien edunvalvonta-asioitteni parissa. Kenties juuri siksi päädyin sittemmin yhdistysaktiiviksi. Ulkomaanlehtorina mitään ei saa pitää itsestään-selvyytenä. Keväällä 2003 tullessani valituksi ensimmäiseen pestiini Szegedin yliopistoon olin raskaana. Kun työsopimukseni viisi vuotta myöhemmin päättyi, olin jo puoli vuotta aiemmin palannut Suomeen synnyttämään toista lastani. Viidestä lehtorivuodestani yhteensä vuosi meni perhevapaisiin, eikä kaikki toteutunut odotetusti.

Ensimmäisen lyhyen äitiyslomani ajaksi ei lähetetty sijaista Suomesta, koska naiivisti odotin sijaisen järjestyvän pelkällä ilmoituksella. Sijaista ei valittu, ja kun lisäksi jäin sairauslomalle ennen äitiysloman ja koko työsuhteen alkua, työnantaja uhkasi purkaa jo laaditun työsopimukseni. Kun tässä hässäkässä yritin saada yhteyttä Ulkomaanlehtoriyhdistykseen, johon olin hyvissä ajoin liittynyt, en saanut ketään kiinni. YLL:n toimistosta osattiin antaa vain puheenjohtajan sähköpostiosoite, eikä tämä lukenut postiaan kesällä. Puhelinnumeron etsiminen tyssäsi siihen, että samannimisiä henkilöitä oli Suomessa kymmenittäin. Asia oli hoidettava ilman ay-apua. Toisen äitiysvapaan kohdalla 2007–2008 sijainen järjestyi pitkällisen kädenväännön tuloksena. Kesäkuussa ilmoitin Suomen-työnantajalle sähköpostitse jääväni marraskuussa äitiyslomalle. Elokuun lehtoriapäivillä kukaan ”ei ollut kuullut” asiasta. Paperit päivämäärineen kuitenkin allekirjoitettiin ja sijainen luvattiin lähettää. Kun unkarilainen esimieheni sitten kyseli sijaisen perään, Suomessa ei jälleen ”tiedetty”, milloin jään äitiyslomalle. Muistutin jo elokuussa allekirjoittaneeni paperit, jolloin työnantaja kertoi odottaneensa minulta henkilökohtaista ilmoitusta. Vasta kun perustelin itse allekirjoittamani paperin olevan henkilökohtainen ilmoitus, sijainen lopulta järjestyi.

Mainittujen perhevapaiden välissä vietin neljä vuotta juuri EU:hun liittyneessä Unkarissa, missä työvoiman liikkuvuuteen liittyviä EU-käytäntöjä vasta harjoiteltiin, ja monta oleellista asiaa piti käydä virastoissa rautalangasta vääntämässä. Olen edelleen erittäin kiitollinen Ulkomaanlehtoriyhdistyksen silloiselle puheenjohtajalle Sara Hännikäiselle (2005–2007), jonka avulla sain esim. eläkemaksujen siirron maasta toiseen toimimaan moninaisten vaiheiden jälkeen. Toinen lehtorikauteni Debrecenissä 2011–2016 oli jo aikaa, jolloin ei enää tarvinnut vääntää kättä esim. EU:n sisäisistä sosiaaliturvakäytännöistä. Silti sain hartiavoimin tehdä töitä esim. työsopimus-käytännön muuttumisen yhteydessä: kun palkanmaksu EU-säädösten vuoksi siirrettiin kahden maan sijasta yhteen, uuden sopimuksen laatiminen yliopiston ja Suomen valtion välille vaati paikallisten käytäntöjen soveltamista, kuten kiitoslahjojen ostamista rehtorin kanslian

työntekijöille. Unkarissa ei ymmärretty, että Suomessa asiat hoidetaan sihteerien välisenä kirjeenvaihtona ilman leimoja – eikä Suomessa sitä, että tällainen asia pitäisi Unkarissa hoitaa johtajien kesken ja juhlavasti.

Näkyvyys ja sen vaikutukset

Palattuani Debrecenistä 2016 aloin toimia Ulkomaanlehtoriyhdistyksen puheenjohtajana ja edustaa yhdistystä PSYLL:n hallituksessa. Sihteerivuosiini kokemuksesta tiesin, mikä olisi yksi suurimpia haasteita: näkyvyys järjestörakenteen sisällä. YLL:n ja OAJ:n tilaisuuksissa olin toistuvasti havainnut, että suomalaisten yliopistojen edustajilla oli harvoin mitään käsitystä siitä, ketä ulkomaanlehtorit ovat ja millaisissa työsuhteissa työskentelevät. Usein ei edes tiedetä ulkomaisissa yliopistoissa olevan Suomen valtion lähettämiä työntekijöitä, saati että tiedettäisiin näiden kuuluvan OAJ:n edunvalvonnan piiriin. Lisäksi hämmennystä aiheuttaa se, että ulkomaanlehtoriyhdistyksen aktiivit ovat pääosin kentältä palanneita lehtoreita, jotka työskentelevät Suomessa. Vasta tällaisten seikkojen selvittämisen jälkeen voi siirtyä puhumaan vaikkapa ulkomaanlehtoreihin sovelletusta palkkausjärjestelmästä.

Otin puheenjohtajakauteni henkilökohtaiseksi tavoitteeksi näkyvyyden hankkimisen. Ilmoittaudivin kaikkiin mahdollisiin seminaareihin ja koulutuksiin. Kahvitauoilla ja lounailla lyöttäydyin juttelemaan tuntemattomien kanssa ja ujutin keskusteluun muutaman sanan siitä, keitä edustan ja miksi. Kokouksissa ja koulutusaktiviteeteissa otin puheenvuoroja ja aloitin lyhyesti kertomalla, keitä ulkomaanlehtorit ovat. Valitsin sanani niin, että itse asian lisäksi saisin mukaan myös sopivasti taustatietoa. Vastasin samoihin kysymyksiin uudestaan ja uudestaan ja iloitsin joka kerta saamastamme näkyvyydestä. Vihjasin YLL:n puheenjohtajalle ja OAJ:n edustajalle, että meistä voisi kirjoittaa ”jossain”. Keväällä 2017 Opettaja-lehden toimittaja haastatteli-kin yhdistyksemme silloista hallitusta lehden ”Meidän porukka” -osioon. Kun YLL:n 50-vuotisjuhlakirjaa toimitettiin, silloinen sihteerimme Vesa Jarva sai ujutettua mukaan yhteensä kolme ulkomaanlehtorin työstä kertovaa kirjoitusta. Näin saatiin näkyvyyttä molempiin suuntiin: pait- si että muutkin YLL:n jäsenet saivat lukea ulkomaanlehtoreista, juhlakirja toi omille jäsenillem- me sen viestin, että ulkomaanlehtoreilla on paikkansa YLL:n rakenteessa. Kirja on ollut oiva lahja myös ulkomaisiin opetuspisteisiin, joissa olen vierailut luennoimassa.

Ovi hallitukseen aukeaa

Keväällä 2018 sain puhelun YLL:n ex-puheenjohtajalta Tuula Hirvoselta, joka kysyi, haluaisivatko ulkomaanlehtorit edustajansa myös YLL:n hallitukseen. Tällaista ei kai aiemmin ollut ehdotettu, ja iloitsin siitä, että aloite tuli YLL:n taholta. Vaatimaton jäsenmäärämme riitti yhteen varaedustajan paikkaan. Ilman varsinaisen edustajan paikkaa olevan yhdistyksen varaedustajalle

luvattiin puhe- ja läsnäolo-oikeus kokouksiin myös varsinaisen edustajan ollessa paikalla. Tätä oikeutta olen hartaasti käyttänyt viimeisen kolmen vuoden ajan, ja nyt olen siirtämässä sitä seuraajalleni. Ilman äänioikeuttakin voi olla näkyvä, käyttää puheenvuoroja ja tuoda näkökulmaa. YLL:n sisällä monet edunvalvonta-asiat eivät koske ulkomaalehtoreita kuin korkeintaan välillisesti, mutta asioiden seuraaminen ja omien tilanteittemme suhteuttaminen niihin on eduksi. Puhumattakaan siitä taustatuesta, mitä voimme omille asioillemme saada, kun pääsemme kertomaan niistä aktiivisesti edunvalvontaa hoitavalle taholle.

Hallituksen toiminnassa saamani vastaanotto on ollut hyvin positiivista ja kannustavaa. Vaikka lähes jokainen puheenvuoroni alkaakin toteamuksella, että meillä ulkomaanlehtoreilla on vähän erilainen lähtökohta kuin muilla, tilanteita ja näkökulmia on seurattu kiinnostuksella. Ensimmäisen edustuskauteni alussa pidin YLL:n hallitukselle lyhyen esittelyn ulkomaanlehtorien työsuhteista, palkkausjärjestelmästä ja keskeisistä edunvalvontahaasteista. Monelle liiton hallituksessa oli yllätys, miten monenlaisia sopimuskuvioita ja millaisia haasteita oman liiton jäsenillä onkaan. Selkeä palkkataulukkomme sai jopa osakseen ihailua. Sittemmin olen mm. kirjoittanut YLL:n blogiin, joka tavoittaa lukijoita myös rivijäsenten tasolta.

Mennyt ja tulevaa

Moni ulkomaanlehtori on, samoin kuin minä, joutunut taistelemaan itsestään selvinä pidetyistä oikeuksista kuten äitiyslomasijaisista. Tämä kertoo sekä työolojen poikkeavuudesta että konventioiden puutteesta. Niin kauan kuin oikeutemme nähdään marginaalisina tai jopa rasitteina, eikä kukaan niitä aktiivisesti puolusta, ne jäävät toteutumatta. Jos lehtori itse taipuu siihen, että normaalit edut eivät koske häntä, edut katoavat näköpiiristä. Tarvitaan riittävän lujat sopimukset, riittävästi tietoutta lehtoreille itselleen ja riittävän lujat aktiivijoukot niitä oikeuksia ajamaan. Aktiivien taas pitää löytää paikkansa laajemmassa kehyksessä eli YLL:n ja OAJ:n piirissä.

Viime vuodet ovat tuottaneet sekä voittoja että pettymyksiä. Kun EU-maissa työskentelevien lehtorien palkanmaksu keskitettiin yhteen maahan, osa lehtoreista menetti opetuspisteen tarjoamia etuja, kuten Unkarin alueen lehtoreille maksettu asunnonvuokratuki. Puolan ja Ranskan alueen lehtorit menettivät mahdollisuuden pysyä poikkeusluvalla Suomen sosiaaliturvan piirissä. Kaikki Suomen sosiaaliturvassa pysyvät lehtorit taas menettivät työsuhteisen työntekijän edut omissa yliopistoissaan: samalla menetettiin myös mahdollisuus esim. Erasmus-vierailuihin toisissa opetuspisteissä. Edunvalvontatyö onkin yleensä kompromissien luomista ja sen pienimmän pahan valitsemista eri vaihtoehdoista. Edunvalvontatyö ei myöskään koskaan tule täysin valmiiksi, vaan tilanteiden kehittyessä uutta päivitettävää löytyy aina.

Ilman OAJ:n taitavia asiamiehiä ja YLL:n aktiiveja moni yksityiskohta esim. nykyisissä sopimuksissa olisi saattanut jäädä saavuttamatta. Sopimus- ja palkka-asioissa pitää osata puhua oikeaa

kieltä ja sovittaa kulloinkin tilanne riittävän laajaan kontekstiin. Esim. palkkausjärjestelmää luotaessa on nyt huomioitu lehtorien kokemus, pedagogiset taidot ja tutkintoasteet selkein taitotasoin. Järjestelmä poikkeaa sekä suomalaisten yliopistojen palkkausjärjestelmästä että OPH:n soveltamasta valtion palkkausjärjestelmästä, mutta tukee nimenomaan ulkomaanlehtorin työssä tarpeellisia kykyjä. Uusimmassa ohjesäännössä laajennettiin ehtoja, joiden perusteella ulkomaanlehtoriksi voi valikoitua: maailman muuttuessa tiiviit siteet Suomeen ja suomen kieleen liittyvän ammattitaidon ylläpito voivat toteutua silloinkin, kun hakija ei asu jatkuvasti Suomessa.

Tulevaisuudessa digitaalisuus ja verkkotyöskentely korostuvat entisestään ja tuovat omat haasteensa myös edunvalvontaan. Jo kuluneena vuonna ulkomaanlehtoreita on puhuttanut työvälineiden puute, joka korostuu entisestään ajankohtaisen epidemiatilanteen vuoksi. Moni lehtori on joutunut palaamaan kotimaahan ja jatkamaan opetustaan etätyönä – itse hankkimillaan työvälineillä. Tässäkin kysymyksessä korostuu kansainvälisen työn erityinen luonne. Suomalainen työnantaja on sopinut opetuspisteiden kanssa siitä, että opetuspiste ”järjestää lehtorille tarvittavat työvälineet”. Monessa opetuspisteessä kannettavien tietokoneiden hankkiminen kaikille työntekijöille on kuitenkin utopiaa. Lehtori itse joutuu tähän kuoppaan pudottuaan ratkaisemaan tilanteen hankkimalla työvälineet itse. Suomalaisten yliopistojen työntekijöille työnantajan tarjoama kannettava on niin itsestään selvä asia, että sellaisten puutteesta pitää ay-aktiiveillekin erikseen kertoa.

Kirjoittaja SUSANNA VIRTANEN toimi lehtorina Szegedin yliopistossa 2003–2008 ja Debrecenin yliopistossa 2011–2016.

HISTORIAN SIIPIEN HAVINAA

Kuvaaja Anna Alkiomaa

“Kiehtovaa, vaikka olisi vähän kurjaakin” – konkareiden ura maailmalla on sattumuksia täynnä

Haastattelin Pirkko Luomaa, Sirkka Ojaniemeä ja Lasse Suomista tammikuussa 2021. Nämä kolme suomen kielen ja kulttuurin lehtoria ovat tehneet ison osan urastaan ulkomailla. Lehtorit kertovat, mikä sai heidät hakeutumaan ulkomaille suomen kielen ja kulttuurin opetuksen pariin, mikä on innostanut jatkamaan tällä polulla ja mitä kaikkea he ovat kokemuksistaan ammentaneet.

Monta polkua ulkomaan pestiin

Sirkka päätyi lehtoriksi vaihto-opiskelun innoittamana. Hänen pääaineensa Tampereen yliopistossa oli slaavilainen filologia, ja vuonna 1979 hän opiskeli stipendiaattina puolaa Poznanissa. Samassa yliopistossa oli suomen kielen ja kulttuurin lehtorina Leena Silfverberg. Näin Sirkka sai tietää, että suomea voi opettaa työkseen ulkomailla. Hän sai ensimmäisen työnsä ulkomailta Leningradin yliopistosta vuonna 1985. Sirkka huomauttaa, että aloittaessaan hän oli aivan vihreä, esimerkiksi S2-opinnoista ei ollut tuohon aikaan vielä tietoakaan.

Lasse opiskeli niin ikään Tampereen yliopistossa slaavilaista filologiaa ja valmistui venäjän kielen opettajaksi. Hän opiskeli myös suomen kieltä ja lopulta vaihtoikin sen pääaineekseen. Lasse toimi Lohjalla yläasteen kieltenopettajana, ja ura suomen kielen opetuksen parissa alkoi vuonna 1989, kun hän opetti myös Lohjan työväenopistossa suomea maahanmuuttajille. Ulkomaanlehtorin uransa Lasse aloitti Latvian yliopistossa Riiassa vuonna 1991.

Pirkolle työskentely ulkomailla oli pitkäaikainen haave. Hän opiskeli suomen kieltä ja kirjallisuutta ja aikoi pyrkiä tiedotusosalalle. Vastavalmistuneena maisterina hän muutti miehensä jatko-opintojen perässä Englantiin ja päätyi opettamaan lauantaikoulussa suomea lapsille ja suomalaisten naisten puolisoille – ilman aiempaa kokemusta kielen opettamisesta. Toimittuaan Englannin-vuosien jälkeen vuoden tiedotussihteerinä Pirkko löysi itsensä taas opettamasta, tällä kertaa Ruotsista kotikielen opettajana. Opettaminen vei mennessään, ja Ruotsin-vuoden jälkeen Pirkko auskultoi. Sen jälkeen hänellä oli virka Helsingin ammattikorkeakoulussa, jossa hän opetti äidinkieltä, mutta äidinkieli oppiaineena ei saanut häntä syttymään samalla tavalla kuin suomi vieraana kielenä.

Pirkko pääsi sittemmin kokeilemaan siipiään suomen kielen opettajana työväenopistossa. Hän haaveili kuitenkin suomen opetustyöstä ulkomailla ja haki Islantiin, mutta jäi valinnassa toiselle sijalle. Täpärän häviön kannustamana hakemusten tekemisestä tuli jokakeväistä puuhaa. Vuosien hakemisen jälkeen hän pääsi ensimmäiselle ehdokassijalle haussa Szegedin yliopistoon Unkariin, mutta paikallinen yliopisto asetti etusijalle toisen hakijan suomalais-ugrilaisen kielitieteen opinnot. Syyslukukauden jälkeen Pirkolle yllättäen tarjottiin äitiysloman sijaisuutta Pécsissä Unkarissa vuonna 1999. Hänen oli nopeasti päätettävä, lähteäkö vai ei. Päätös oli helppo.

Maasta toiseen

Kaikki kolme lehtoria ovat työskennelleet Poznanissa, Puolassa. Sirkka on työskennellyt lisäksi Varsovassa, Leningradissa, Pietarissa ja Moskovassa. Tällä hetkellä hän työskentelee ja asuu Vilnassa jo toista kertaa. Lasse on työskennellyt Pietarissa ja New Yorkissa sekä pariin otteeseen Riiassa – parhaillaan hän on Prahassa. Sirkka on työskennellyt ulkomailla kolmisenkymmentä, Lasse parikymmentä vuotta. Pirkko on työskennellyt yhteensä neljätoista vuotta ulkomailla: Pécsissä, Zagrebissa, Pekingissä ja Gdanskissa. Mikä on saanut hakeutumaan ulkomaille töihin kerta toisensa jälkeen?

Sirkan ensimmäinen työpätkä ulkomailla oli pitkä: hän oli kolmessa kaupungissa peräkkäin ja yhteensä seitsemän vuotta poissa Suomesta. Hän palasi Suomeen, mutta päätyi pian Poznaniin toistamiseen. Sirkka pohtii olleensa niin kauan poissa, että työstä ulkomailla oli tullut elämäntapa. Opettajan uralla hän on ollut Suomessa töissä vain sijaisena ja määräaikaissa työpaikoissa. Työpaikan pysyvyys ei ole koskaan ollut tärkein kriteeri työuralla.

Myös Lassen mukaan on vaikea selittää, miksi hän on hakeutunut ulkomaille kerta toisensa jälkeen. Yksi syy on se, että kun on tehnyt vuosia ulkomaanlehtorin töitä, Suomesta ei ole välttämättä hirveän helppoa löytää töitä. Lasse sai 57-vuotiaana ensimmäisen vakituisen työpaikkansa, josta on nyt virkavapaalla. Pirkko oli 49-vuotias aloittaessaan ulkomaanlehtorina ensimmäisen kerran. Vaikka hän on ollut pestien välillä Suomessa, hänenkin mukaansa kiinnostuksesta ulkomailla työskentelyä kohtaan ei vain pääse irti.

Työskentely useissa yliopistoissa on tarkoittanut myös useita muuttoja, uusiin kaupunkeihin ja työyhteisöihin tutustumista ja erilaisiin kulttuureihin sopeutumista. Sopeutumisessa on auttanut, jos on osannut paikallista kieltä. Sirkka tunsu Poznaniin töihin päästessään jo ihmisiä yliopistosta ja osasi puolaa, joten maahan sujahtaminen oli sujuvampaa kuin Leningradissa. Lasse puolestaan oli 12 ensimmäistä ulkomaanvuottaan paikoissa, joissa hän pärjäsi paikallisten kanssa venäjällä ja ollessaan toista kertaa Riiassa myös latvialla.

Lehtorit ovat yhteistuumin sitä mieltä, että ulkomailla työskentely on elämäntapa. Lasse pohtii, että hän on itse asiassa oppinut myös nauttimaan tietynlaisesta ulkopuolisena olemisesta. Pirkko huomauttaa, että kun asuu jossain yksin, perjantai-iltapäivä on ankein: silloin voi tuntea itsensä ulkopuoliseksi. Silti koskaan ei ole tuntunut siltä, että toivoisi olevansa mieluummin Suomessa. Pirkon sanoin ”koko elämä ulkomailla on kiehtovaa, vaikka olisi vähän kurjaakin, niin silti se on kiehtovaa”.

Vaihtelevat työolosuhteet

Työolosuhteet ovat vaihdelleet asemayliopistoittain ja sopimuksittain. On iso ero, opetetaan suomen kieltä ja kulttuuria pääaineena vai esimerkiksi sivuaineena tai muuna vastaavana kokonaisuutena: se vaikuttaa muun muassa siihen, millaisia opetusryhmät ovat. Lisäksi se, mihin laitokseen suomen kieli sijoittuu yliopistossa, vaikuttaa työyhteisöön sisälle pääsemiseen: esimerkiksi kun suomen oppiaine on ollut pohjoismaisten kielten yhteydessä, eri kielten lehtorit ovat viettäneet vapaa-aikaakin yhdessä. Monessa opetuspisteessä samaa kurssia opettaa useampi opettaja, jolloin tärkeää on yhteistyötaidot ja paikallisiin käytäntöihin sopeutuminen.

Työskentely on ollut erilaista myös ajankohdasta riippuen. Kun Sirkka aloitti 1980-luvulla Leningradissa, elettiin Neuvostoliiton aikaa ja byrokratia oli aikamoista. Konsulaatissa käytiin kopioimassa opetusmateriaaleja eikä puhelinta ollut, joten tärkeitä tietoja tuli esimerkiksi sähköinä. Kun Lasse aloitti Latviassa vuonna 1991 Neuvostoliiton juuri hajottua, puhelu Suomeen tapahtui menemällä lennätimeen, josta tilattiin puhelu tietyksi kellonajaksi tietynä päivänä – mikä ei aina edes onnistunut. Yliopistoille tuli kuitenkin paperinen Helsingin Sanomat, joten Suomen uutisia pystyi jonkin verran seuraamaan. Myös myöhemmin, vielä vuonna 2001 Vilnassa, ongelmana oli oleskelu- ja työlupien saaminen, vaikka työsopimukset oli allekirjoitettu. Sirkkan täytyi hankkia todistus siitä, että hän saa palkan kahdesta lähteestä, CIMOLta eli nykyisestä Opetushallitukselta ja asemayliopistolta, sillä lupaa varten liettualainen palkka oli liian pieni.

Työarjessa on tullut vastaan jos jonkinlaisia ongelmia. Toisinaan lehtorin on ollut vaikea saada tietoa käytännön asioista, kuten loma-ajoista. Pekingissä opettaja ei pystynyt laittamaan itse tuloksia sähköisiin järjestelmiin ja opiskelijoiden piti hakea opetustilan avain ennen jokaista oppituntia. Kroatiassa, jossa suomesta toivottiin pääainetta, Pirkko puolestaan jakoi työtilan kirjastossa kirjastonhoitajan kanssa. Näistäkin hankaluuksista on kuitenkin selvitty.

Kielen ja kulttuurin opettajat

Lehtorit ovat saaneet opettaa ja joutuneet opettamaan kaikenlaista. Sirkkan suosikkikursseja ovat olleet tieteellinen kirjoittaminen sekä sanasto ja fraseologia. Hän on kiitollinen siitä, että usein kielihistorian osioon on saatu vieraileva luennoitsija Suomesta. Sekä Sirkkan että Pirkon suosikkeihin kuuluvat myös kurssit, joilla on saanut syventyä kielioppiin. Lassea innostaa eniten kielitaidon opetus. Kaikkien suosikkeihin kuuluu myös kielitaidon ujuttaminen niihinkin kursseihin, joiden kurssikuvaukseen se ei kiinteästi kuulu.

Kursseja suunnitellessaan lehtorit ovat oppineet myös itse. Pirkolle on jäänyt mieleen suomalaisen kulttuurin kurssi, joka pidettiin englanniksi skandinavistiikan opiskelijoille Zagrebissa. Kurssi sujui hyvin, mutta osa opiskelijoista vastasikin tenttiin kroatiaksi. Sirkka puolestaan johdatti opiskelijat vastikään suomalaiseen maalaustaiteeseen. Pirkko koki kantapään kautta, että jos Suomen historia pitää saada opetettua, Ruotsin vallan aikaan ei saa jäädä liian kauaksi: muutoin Suomesta ei tule koskaan itsenäinen maa.

Varsinaisen opettamisen lisäksi lehtoreiden työnkuvaan on kuulunut hallinnollista työtä, ja joissain yliopistoissa lehtorit ovat päässeet vaikuttamaan muun muassa opetussuunnitelmien laatimiseen. Usein kurssikuvaukset ja opetussuunnitelmat on kirjoitettu vain paikallisilla kielillä, jolloin lehtori on voinut joutua tukeutumaan etenkin alkuvaiheessa paikallisiin työkavereihinsa. Myös se, kuinka tarkasti opetussuunnitelmia seurataan, vaihtelee maittain. Joka tapauksessa vierailevilla suomen lehtoreilla on ollut paljon vapautta toteuttaa opetus niin kuin he haluavat.

Vaikka valtaosa opiskelijoista onkin innostuneita suomen kielestä ja kulttuurista, lehtorit ovat joutuneet välillä toimimaan motivoijina. Oppiaineisiin päädytään eri yliopistoissa ja maissa eri tavoin, ja joskus suomea päädytään opiskelemaan vaikkapa siksi, ettei päästy ruotsin kielen opintoihin. Toisinaan suomi voi kuulua pakollisena jonkin ohjelman opintoihin. Pietarissa opiskelijoille määrättiin aikanaan jokin opiskeltava oppiaine, joka saattoi olla esimerkiksi suomi. Pekingissä opiskelijat määrättiin pisteytysjärjestelmän mukaisesti eri oppiaineisiin, eli tietyn pistemäärän saaneet päätyivät opiskelemaan tiettyä kieltä. Ryhmien opiskelijat ovatkin voineet päätyä opiskelemaan suomea monenlaisilla ennakkotiedoilla

Kulttuurilähettiläinä kentällä

Lehtorin työhön kuuluu myös edustamista ja verkostoyhteistyötä. Lähetetyt lehtorit toimivat välittäjinä Opetushallituksen ja paikallisten yliopistojen välillä, esimerkiksi kun ulkomaiset opiskelijat hakevat kesäkursseille Suomeen. Sekä Pirkko että Sirkka ovat myös auttaneet usein paikallisia kääntäjiä, sillä esimerkiksi kiinalaiselle kääntäjälle Känken-repun kulttuuriset viittaukset eivät ole välttämättä tuttuja. Lasse taas on avustanut monenlaisten tapahtumien ja konferenssien järjestämisessä. Yksi hänen erikoisimmista kokemuksistaan oli Pietarissa suomen kielen olympialaisten päätuomarointi, sillä Pietarissa oli 1990-luvun lopulla useita peruskouluja, joissa opiskeltiin suomea, joskus jopa pakollisena aineena. Sirkka puolestaan muistelee opettaneensa suomea näiden koulujen suomenopettajille.

Suomalaislehtoreita on pyydetty myös toimimaan monenlaisina asiantuntijoina. Esimerkiksi kiinnostuneille on järjestetty tietoisukuja suomen kielestä. Sirkkaa on haastateltu sekä radioon että televisioon Poznanissa, ja Varsovassa hänet valittiin televisioon esittelemään sauvakävelyä - vaikkei se edes ollut hänelle entuudestaan tuttua. Pirkko puolestaan sai Unkarissa Kalevalan päivää edeltävänä päivänä tietää, että häntä tulitisiin haastattelemaan Kalevalasta paikalliseen televisioon. Haastattelu toteutettiin englanniksi, mutta dubattiin unkariksi. Lisäksi Pirkko on lukenut oppikirjojen tekstejä ääninauhalle. Yksi Lassen mielenkiintoisimpia yhteistöitä oli Pietarissa pääkonsulaatin työntekijän pyörittämä suomenopiskelijoille tarkoitettu näytelmäkerho, jonka kanssa tehtiin useita teatteriproduktioita. Lehtoreiden mukaan usein se, kuinka paljon Suomi-aiheisia tapahtumia maailmalla järjestetään, riippuu juuri lähetystöjen aktiivisuudesta.

Pohjoismaiden ministerineuvostolla oli myös tapana tukea yliopistoja elokuvafestivaalien järjestämisessä. Pekingissä järjestettiin pohjoismaisen elokuvan viikonloppu, ja kaikki elokuvat joutuivat ennakkokatseluun, jossa arvioitiin niiden sopivuus. Suomalaisista elokuvista ehdolla olivat Miesten vuoro ja Nousukausi, joissa alastomuudelta tai seksiltä ei voi välttyä, joten Pirkko sai jännittää, miten suomalaiseen elokuvaan suhtauduttaisiin. Moitteita ei tullut, vaikka Miesten vuoro ei päässytäkään valittujen joukkoon. Sirkka huomauttaa, että hänen aloittaessaan 1980-luvulla elokuvat tulivat tapahtumiin filmikeloina. Häntä harmittaa edelleen, kuinka aikanaan erääseen festivaaliin hänen pohjoismaiset kollegansa saivat tuoreita elokuvia, mutta hän sai tarkkailuluokan pojista kertovan filmin Täältä tullaan elämä (1980).

Myös innokkaat opiskelijat ja paikallinen henkilökunta ovat osallistaneet lehtoreita oppiaineiden tapahtumiin. Kun opiskelijat ja oppiaineet ovat järjestäneet erilaisia tapahtumia, kuten Suomen itsenäisyyspäivän juhlan, lehtoritkin ovat usein osallistuneet niihin. Pirkko on ollut leipomassa karjalanpiirakoita itsenäisyyspäiväjuhlien lisäksi Kiinassa laitoksen 10-vuotisjuhliin: siellä hän huomasi innokkaiden kiinalaisopiskelijoiden olevan erittäin taitavia rypyttäjiä, sillä sujuihan se kuin dumplingien rypytys.

Mullistuksia maailmalla

Lehtorit ovat sattuneet toimimaan ulkomailla monien merkityksellisten tapahtumien aikaan. Pirkko todisti Kroatiassa, kuinka CIMO ja Zagrebin yliopiston henkilökunta uskoivat, että suomesta tulee pääaine. Pirkolle annettiin kaksi viikkoa aikaa kirjoittaa kandidaattiopintoihin opetussuunnitelma, arviointiperusteet ja lista kurssikirjallisuudesta – teksti sai onneksi kirjoittaa englanniksi. Tämän jälkeen suunnitelma hyväksyttiin yliopiston eri instansseissa ja leimoja lyötiin papereihin, mutta suomen kieli ei siltikään saanut pääaineen asemaa.

Sirkka puolestaan koki Varsovassa suomen kielen muuttamisen sivuaineesta pääaineeksi, jolloin ensimmäisenä vuonna otettiin ryminällä nelisenkymmentä opiskelijaa opiskelemaan suomea kahteen vuoroon: päivä- ja iltaryhmään. Vaikka oppiaineessa oli harjoittelija ja paikalta palkattu opettaja, kaikki tekivät ylityötunteja. Loppujen lopuksi iltaryhmistä huomattiin olevan enemmän menoja kuin tuloja, vaikka ne olivat maksullisia.

Ovatpa lehtorit päässeet todistamaan myös maailmanhistorian käännteitä aitiopaikoilta. Sirkka oli Leningradissa vuonna 1986. Kun hän sai Suomesta tiedon Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuudesta, tapahtumasta vaiettiin Neuvostoliiton mediassa. Hän joutuikin taistelemaan tuulimyllyjä vastaan yrittäessään kertoa tapahtuneesta paikallisille. Sirkka oli myös lähellä Saksan rajaa, Puolan Poznanissa vuonna 1989, kun Berliinin muuri murtui ja Puolassa alkoivat pyöreän pöydän neuvottelut. Pirkko oli puolestaan Poznanissa, kun Puola liittyi Euroopan Unioniin, jolloin monet uskoivat, että elämä muuttuu toden teolla.

Pirkko oli katolisessa Puolassa, kun rakastettu puolalainen paavi Johannes Paavali II kuoli vuonna 2005. Kello kymmeneltä illalla kaikkien kirkkojen – ja niitä on puolalaisissa kaupungeissa lukuisia – kellot alkoivat soittaa valtavaa surukonserttia paavin kuoleman vuoksi. Pirkon mukaan tuntui siltä kuin koko kaupunki olisi kuollut. Sirkka puolestaan oli Varsovassa, kun paavi haudattiin. Hänellä oli vieraita Suomesta, mutta he eivät päässeet minnekään, sillä kaikki paikat oli suljettu. Mikään tapahtuma ei ole kuitenkaan lehtoreita säikäyttänyt, vaan he ovat suunnanneet kerta toisensa jälkeen uusiin asemakaupunkeihin.

Työn muutoksissa mukana

Kun lehtorit vertaavat työskentelyään ennen ja nykypäivänä, on helppo todeta, että työ on muuttunut valtavasti. Esimerkiksi Sirkka todisti aikanaan kirjallisuuden luentoja, joilla professori luki suoraan paperilta tietoa, jonka opiskelijat kirjoittivat käsin sanasta sanaan. Tämä ei ole ollut tuntematonta ennen Suomessakaan. Nykyään opetusmenetelmät ovat kuitenkin monipuolisempia, ja opiskelijat ovat tottuneet ryhmitöihin, erilaisten esitysten pitämiseen ja verkkotyöskentelyyn. Myös oppimateriaalien saaminen on nykyään huomattavasti helpompaa, ja valmista materiaalia on moniin tarpeisiin. Aikanaan autenttista materiaalia edusti lähinnä sanomalehti, nyt sitä on internet väärällään.

Teknologia onkin aiheuttanut valtavan muutoksen. Lasse huomauttaa, että etenkin internetin ansiosta osa opiskelijoista tuntee joitain suomalaisen kulttuurin osia, kuten hevimusiikkikulttuurin, huomattavasti lehtoria paremmin. Välillä voi käydä niinkin, että opiskeltavat asiat ja sisältö jäävät teknologian alle, esimerkiksi kun opiskelijat haluavat kikkailla esitelmätyökalujen ominaisuuksilla sisällön tuottamisen kustannuksella. Lasse muistelee, että aikanaan vielä 1990-luvun Riiassa ja Pietarissa ne, jotka tulivat opiskelemaan suomea, olivat todella sukeltaneet sekä kieleen että kulttuuriin ja joutuneet näkemään vaivaa löytääkseen tietoa niistä. Nyt kun tietoa on helppo löytää, aiheeseen ei enää välttämättä syvennyttä samalla tavalla. Vaikka opiskelijat pääsevät verkossa seuraamaan reaaliajassa sitä, mitä Suomessa tapahtuu ja jopa yksittäisten suomalaisten arkea, he eivät välttämättä näe koko kuvaa, ja lehtori voi törmätä yllättäviin tuntuviin kysymyksiin, kuten miten naimaton pariskunta voi asua Suomessa yhdessä.

Uusin suuri mullistus on tapahtunut koronan aiheuttamien erityisjärjestelyiden vuoksi. Kevään 2020 jälkeen osa ulkomailla työskentelevistä lehtoreista on tehnyt työtään osittain tai koko ajan Suomesta käsin, sillä kurssit on toteutettu monissa kaupungeissa etäopetuksena. Useat yliopistot ovat joutuneet ottamaan digiharppauksen, sillä kaikissa yliopistoissa sähköiset työkalut eivät ole olleet jokapäiväisessä käytössä. Jopa opetusharjoittelut ja suomalaisten luennoitsijoiden vierailut ovat muuttuneet virtuaalisiksi. Lehtorit eivät ole jääneet tätäkään työympäristön muutosta kauhistelemaan vaan ovat tarttuneet jälleen härkää sarvista ja sopeutuneet. Tällä kertaa muutos työssä on tapahtunut lähes kaikkialla yhtä aikaa.

Haastatellut lehtorit

PIRKKO LUOMA

Pécsin yliopisto 1999
Poznanin yliopisto 2002–2006
Zagrebin yliopisto 2007–2009
Pekingin yliopisto 2010–2015
Gdanskian yliopisto 2015–2017

SIRKKA OJANIEMI

Leningradin yliopisto 1985–1987
Poznanin yliopisto 1987–1992 ja 1995–1999
Pietarin pedagoginen Herzen-yliopisto 1992–1993
Vilnan yliopisto 2001–2003 ja 2018–
Varsovan yliopisto 2004–2009 ja 2012–17
Moskovan yliopisto 2010–11

LASSE SUOMINEN

Latvian yliopisto, Riika 1991–1993 ja 2003–2008
Pietarin valtionyliopisto 1997–2002
Columbian yliopisto, New York 2008 –2010
Poznanin yliopisto 2011–2014
Kaarlen yliopisto, Praha 2017–

TANJA SEPPÄLÄ toimi lehtorina Puolan Poznanissa 2017–2019.

Uusia tuulia Vilnassa

Muistoja lukuvuosista 2013–2018 Vilnan yliopiston Skandinavistiikan laitoksella

Vuosien 2013–2018 aikana Vilnan yliopistossa tapahtui suuria muutoksia suomen opetuksen rakenteessa ja sisällössä. Lukuvuoden 2014 alusta suomen opetuksen *grand old lady* Vilnassa, Regina Venckutė jäi eläkkeelle, ja oli aika siirtää suomen opetus kokonaan skandinavistiikan oppiaineen siipien alle. Tässä kirjoituksessa muistelemme noita vuosia. On tärkeää saada muistot tästä muutosten kaudesta paperille, ennen kuin seuraavat uudet tuulet alkavat taas puhaltaa laitoksen suomen opetuksessa.

Kirsi: Keväällä 2013 kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen CIMOn (sittemmin Opetushallituksen) Vilnan yliopistoon lähettämän lehtorin valinta varmistui tavanmukaista myöhemmin. Elettiin jo toukokuun viimeisiä päiviä, kun valinnan jälkeen lensin pariksi päiväksi Vilnaan tutustumaan uuden työpaikkani olosuhteisiin. Sain lämpimän vastaanoton edeltäjältäni Risto Koi-vistolta. Laitoksella on tapana juhlia yhdessä työntekijöiden syntymäpäiviä, ja sinä perjantaina juhlittiin Giedriusta tanskan kielen tiimistä. Riston kanssa lauloimme (pikaisesti harjoitellun) Sua lähde kaunis katselen -dueton onnitteluna. Vanhan rakennuksen ullakolle rakennetut, uudet opetus- ja työtilat olivat kauniit ja modernit, ja laitoksen ilmapiiri osoittautui hyväksi; tunsin tullessi juuri oikeaan paikkaan.

Lukuvuotena 2013–2014 opiskeli viimeinen vanhan tyyppisen tutkinnon vuosikurssi. Oppiaineen nimenä oli *Liettualainen filologia ja vieras kieli (suomi)*. Suomen opetus oli siihen saakka liittynyt elimellisesti liettuan kielen opiskeluun. Suomen opettamisen Vilnan yliopistossa käynnisti vuonna 1995 dosentti Regina Venckutė oman toimensa ohella. Hän oli edeltävinä vuosina toiminut liettuan kielen vierailevana lehtorina Helsingin yliopistossa. Reginan kautta sidos Baltistiikan laitokselle oli luonnollinen. Ensimmäinen Suomesta lähetetty lehtori Pirjo Kananen aloitti opetuksen syksyllä 1996.

Asta: Olin ensimmäisiä Reginan opiskelijoita. Aloitin opinnot vuonna 1996 ryhmässä, jossa oli 13 opiskelijaa. Opintojen loppusuoralla opiskelijoita oli paljon vähemmän. Meidän ryhmä oli ensimmäinen suomen kieltä pääaineena opiskeleva ryhmä. Jouduimme opiskelemaan kahta pääainetta: liettualaista filologiaa ja suomen kieltä. Liettuan kielen ja kirjallisuuden kursseja oli niin paljon ja opintopisteitä rajattu määrä, että suomen kieli ja kirjallisuus jäivät välillä lapsipuolen asemaan. Onneksi sain täydentää opintojani Suomessa, jossa olin kesäkursseilla, kesätöissä, vaihdossa ja MA-opintojani suorittamassa. Ensimmäisestä suomen kielen ryhmästä valmistui myös

ammattimainen suomenkielisen lastenkirjallisuuden kääntäjä Viltarė Urbaitė (nyk. Mickevičienė), jonka kanssa lähdimme Helsingin yliopistoon suorittamaan maisterin tutkinnot. Hänen työpöydällään on syntynyt noin 40 lastenkirjojen käännöstä. Meidän kandiryhmämme opiskeli vaatimattomissa tiloissa, joista joskus puuttui CD-soittimia ja talvisin oli kylmää. Jokainen Suomesta saatu oppikirja oli kullan arvoinen. Muistan hyvin ensimmäisen suomen kielen lehtorimme Pirjo Kanasen ja sen, että opiskelumme alussa käytimme Eila Hämäläisen Aletaan -oppikirjaa.

Syyskuussa 2014 suomen kielen opettaja, dosentti Regina Venckutė siirtyi eläkkeelle saateltuaan viimeisen nelivuotisen pääryhmän opintojen loppuun. Opiskelijoita oli otettu opiskelemaan ainetta joka neljäs vuosi, ja valmistunut ryhmä oli järjestyksessä neljäs. Viimeisestä neljäntoista opiskelijan pääryhmästä valmistui kaksitoista kandia kesäkuussa 2014. Urtė Liepuoniūtė sai palkinnon tiedekunnan parhaasta lingvistiikan alan kandidaatin tutkinnosta Timo K. Mukan tekstejä ja niiden kääntämistä käsittelevällä työllään. Urtė on myöhemmin kunnostautunut suomalaisen kirjallisuuden kääntäjänä kääntäen mm. Sofi Oksasen ja Laura Lindstedtin teokset. Valmistuneiden joukossa oli myös Goda Juodpusytė, joka myöhemmin teki historiaa ensimmäisenä Vilnan yliopistosta valmistuneena suomen kielen maisterina – tästä lisää myöhemmin.

Suomen kielen ja kulttuurin opetus oli viimeisten vuosien aikana ollut vähittäisessä muutoksessa, joka oli koskenut sekä oppiaineen paradigmaa että statusta. Vieraillevan lehtorin työpiste oli jo aikaisemmin siirtynyt Baltistiikan laitokselta Skandinavistiikan laitokselle, ja nyt oli tarkoituksena siirtää suomen opetus osaksi laitoksen opetusohjelmaa. Lukuvuonna 2014–2015 lehtori oli koko yliopiston ainoa suomen opettaja. Skandinavistiikan opiskelijoille avautui tällöin mahdollisuus opiskella suomea sivuainekokonaisuutena. Opintokokonaisuus oli tarkoitettu väliaikaiseksi siirtymäkauden ratkaisuksi, ja siihen ilmoittautui kuusi opiskelijaa. Valitettavasti dekaanin toimistossa huomattiin, etteivät opiskelijat voi opiskella kahta ainetta, joilla on sama nimi, tässä tapauksessa skandinavistiikka (ruotsi) ja skandinavistiikka (suomi). Niinpä kurssi ei saanut virallisen sivuaineen asemaa, mutta opiskelijat saattoivat lukea opintopisteet hyväkseen tutkinnossa. Samaan aikaan tietenkin pyörivät kaikille avoimet kielitaitokurssit – mutta suomen opetuksen tulevaisuus tuntui melko epävarmalta.

Asta: Regina Venckutė soitti minulle vuoden 2013 alussa ja sanoi jäävänsä eläkkeelle vuoden kulluttua. Hän tunsu tehneensä suomen kielen opetuksen eteen kaiken mitä hän pystyi ja pyysi minua työnsä jatkajaksi. Olen suorittanut maisterin tutkinnot sekä Helsingin että Vilnan yliopistoista, mutta opiskelujen jälkeen olin töissä yksityissektorilla. Olin tehnyt uraa Euroopan Unionin yksiköissä, perustanut perheen, asunut Suomessa ja Luxemburgissa ja palannut Vilnaan vuonna 2012 kahdentoista ulkomaan vuoden jälkeen. Paluu yliopistoon houkutteli, ja jäin miettimään Reginan ehdotusta. Työhaastattelussa keväällä 2015 oli mukana laitoksen johtaja ja suomen kielen lehtori Kirsi Podschivalow. Suostuin aloittamaan työt syyslukukauden 2015 alusta. Sanoin avoimesti Kirsilte, että minun pitää rakentaa opetusmateriaali ihan nolasta, koska olin monta vuotta töissä ei-akateemisessa maailmassa. Kirsin vastaus oli täysin odottamaton: hän sanoi, että rakennetaan

kurssit yhdessä. Jo kevätlukukaudella 2015 sain vapaasti käydä Kirsin pitämällä kursseilla seuraamassa opetusta ja tutustumassa opiskelijoihin. Tästä lähtien sääntö "tehdään yhdessä" alkoi koskea kaikkia tärkeimpiä suomen tiimin kysymyksiä.

Vielä ennen uuden ohjelman käynnistämistä tapahtui jotain yllättävää: kesän 2014 opiskelijavainnoissa valittiin skandinavistiikan maisterikoulutukseen kaksi opiskelijaa, joiden pääkielenä oli suomi. Tähän mennessä reitti maisteriopintoihin ei ollut avautunut muualla kuin suomalaisissa yliopistoissa, joissa muutama Vilnasta valmistunut suorittikin tutkinnon. Nyt maisterikoulutukseen valittujen opiskelijoiden aineyhdistelmäksi muotoutui suomen kieli ja Eurooppa-tutkimus. Toinen opiskelijoista jätti opinnot kesken, mutta Goda Juodpusytė valmistui maisteriksi kesäkuussa 2016. Opinnoissa oli monta mutkaa matkassa: sisäänotossa ei ollut huomioitu, ettei laitoksella eikä koko maassa ollut yhtään suomen kielen ja kulttuurin aiheista väitellyttä henkilöä, joka olisi ollut pätevä MA-tutkielman ohjaajaksi. Lopuksi ohjaajiksi löytyivät Tampereen yliopistosta Maria Laakso ja Hanna Samola. Godalle myönnettiin CIMOn gradustipendi, mikä mahdollisti työn kirjoittamisen Suomessa. Oli unohtumaton hetki, kun kesäkuussa juhlimme ensimmäistä suomen kielen maisteria! Perinteenä on, että suurlähetystöjen edustajat osallistuvat pohjoismaisten kielten maisterintutkintojen todistusten jakoon. Suomen suurlähetystöstä paikalla oli lähetystöneuvos Maria Ågren.

Lukuvuosi 2015–2016 oli ollut yksinäistä puurtamista lehtorin ollessa yliopiston ainoa suomen opettaja. Syyskuussa 2015 edellisen lukuvuoden näköalattomuus muuttui tiiviiksi tiimityöksi, kun Asta Žuklytė aloitti työnsä puolipäiväisenä assistenttina. Lukuvuoden aikana päästiin vihdoin suunnittelemaan suomen kielen ohjelman aloittamista syksyllä 2016 osana skandinavistiikan oppiainetta.

Asta: Aloitin opetuksen syksyllä 2015 pienessä ryhmässä, jossa oli 6 erittäin lahjakasta ja kiinnostunutta opiskelijaa. Seuraamme liittyi myös yksi jatko-opiskelija, joka oli motivoitunut oppimaan vähän suomea ennen Erasmus-vaihtoa Helsingissä. Teimme työtä intohimoisesti. Ainoa ongelma oli se, että opiskelijat opiskelivat suomea sivuaineena. Vilnan yliopistossa oli opetettu suomea pääaineena melkein 20 vuotta, ja todella pienen sivuaineryhmän opettaminen alakerran remontoimattomissa tiloissa tuntui suorastaan lamakaudelta. Uuden ohjelman suunnittelu kuitenkin käynnistyi, ja vuoden päästä alkoi vihdoin ohjelma nimeltään Skandinavistiikka (suomi ja ruotsi). Omien jatko-opintojeni aloittaminen 2016 johtui paitsi omasta kiinnostuksestani myös ajatuksesta viedä suomen kielen ohjelma uudelle tasolle. Olihan selvää, että itsenäisen suomen kielen opetusohjelman syntyminen Vilnan yliopistossa on mahdotonta ilman paikallista suomen kielen tohtoria.

Uuden lehtorikauden alkaessa vuonna 2013 ei suunnitelmia uudesta suomen kielen ohjelmasta ollut vielä tehty. Samaan aikaan vaihtui myös Skandinavistiikan laitoksen johtaja. Aloimme siis Skandinavistiikan keskuksen edellisen johtajan, laitoksen 1990-luvulla perustaneen Ęrika Sausverden ja uutena johtajana aloittaneen Rasa Baranauskienėn kanssa neuvottelemaan tulevasta.

Keskustelussa suomen kielen opetuksen tulevaisuudesta liettualainen osapuoli esitti yhtenä vaihtoehtona paluuta liettuan kielen yhteyteen. Lopulta kuitenkin päätettiin katsoa eteenpäin ja liittää suomen opetus muiden pohjoismaisten kielten joukkoon. Ongelmana oli edelleenkin se, ettei ohjelman johtoon löytynyt suomen kielen ja kulttuurin alalta väitellyttä opettajaa. Ongelma ratkaistiin lopulta siten, että vuonna 2016 perustettiin uusi suomen ja ruotsin linja, koska laitoksella oli akateemisesti päteviä ruotsin opettajia. Ratkaisu oli kuitenkin puutteellinen, koska ruotsin kieli vaati osansa opintopisteistä, ja samalla opiskelijoiden työtaakka kasvoi. Ohjelmaa uudistetaan koko ajan edelleenkin: esimerkiksi kaikille laitoksen opiskelijoille pakollisen vanhan pohjoismaisen kirjallisuuden kurssin sijaan suomen ryhmä opiskelee vanhempaa suomalaista kirjallisuutta, ja ruotsin kielen tuntimäärää on saatu pienennettyä alkuperäiseen opetussuunnitelmaan verrattuna. Yhä kuitenkin ollaan kaukana siitä, että opiskelijat voisivat keskittyä nimenomaan suomen opiskeluun. Ruotsi ja suomi ovat hyvä kieliyhdistelmä, mutta ruotsin kurssit syövät tilaa vaativammilta suomen kursseilta, esimerkiksi syventäviltä kielioppikursseilta.

Lukuvuotta 2016–2017 voidaan pitää uuden aikakauden alkuna Vilnan yliopiston suomen kielen opetuksessa. Syksyllä päästiin vihdoin aloittamaan uusi BA-koulutus. Tähän uuteen koulutukseen on sittemmin hyväksytty 15 opiskelijaa lähes joka vuosi. Myös ensimmäinen CIMO:n harjoittelija, Pauliina Karppinen työskenteli laitoksella syyslukukauden 2016. Pauliina monipuolisti tiimin osaamista opettamalla valinnaisen pohjoissaamen johdantokurssin. Syksyllä 2016 järjestettiin myös suomen opetuksen 20-vuotisjuhla; ensimmäinen Suomesta lähetetty vieraileva lehtori aloitti työnsä Vilnassa vuonna 1996. Tässä käännekohdassa juhlimme vanhaa ja katsoimme toiveikkaina tulevaan. Seuraava suunnitelma oli jo hautumassa, ja keväällä 2017 laitoksemme hakemus Suomen kielen ja kulttuurin vierailevasta professorista hyväksyttiin CIMO:ssa. Hanke jäi sittemmin pyörimään byrokratian limboon muutamaksi vuodeksi.

Pieni suomen tiimi venyi ääri rajoille 20-vuotisjuhlaa järjestettäessä. Juhlaa varten ei ollut erillistä budjettia, mutta niin vaan eri tahojen yhteistyöllä saatiin aikaan mieleenpainuva kolmen päivän tilaisuus. Juhlallisuudet alkoivat keskiviikkona 23.11. Suomalais-ugrilaisen runon ja laulun illalla, joka järjestettiin yhteistyössä suomen, viron ja unkarin opiskelijoiden ja opettajien kanssa. Seuraavana päivänä pidettiin Suomi 20 -juhlanäyttelyn avajaiset: yliopiston kirjastoon oli asetettu näytteille kuvia menneistä opiskelijoista ja tapahtumista, ansioituneimpia BA-tutkielmia, sekä suomalaisten lastenkirjojen käännöksiä. Iltapäivällä pidettiin varsinainen juhlaseminaari, jossa Opetushallitusta edusti Krista Heikkilä, ja seminaari pääpuhujana oli professori Riho Grünthal. Itseoikeutettu puhuja juhlassa oli tietenkin dosentti Regina Venkutė, Iloksemme tilaisuuteen saapui myös useita vanhoja lehtoreita. Paikalle olivat päässeet Pirjo Kananen, Vesa Jarva, Irma Timonen ja Risto Koivisto, jotka kertoivat muistojaan Vilnan vuosilta, useimmat kuvien kanssa. Sirkka Ojaniemi ei päässyt paikalle, mutta lähetti tervehdyksen, joka luettiin juhlassa. Juhla jatkui vielä kolmantena päivänä professori Riho Grünthalin esitelmällä *Language contact and language change in Finnic speaking areas*, jonka jälkeen viimeisetkin vieraat kiiruhtivat lentokentälle.

Kirsi: Oli hieno hetki, kun suomen opiskelijat esittivät juhlassa sellon ja kitaran säestyksellä Petri Laaksosen laulun Täällä Pohjantähden alla suomeksi ja liettuaksi. Laulun oli kääntänyt liettuan kielelle suomea sivuaineena opiskeleva nuori runoilija Dovydas Grajauskas, ja edellisen illan tapahtumassa opiskelijat lausuiivat samoin hänen kääntämänsä Eino Leinon runon Nocturne. Harjoittelija Pauliina oli ohjannut juhlan musiikkiesitykset: Laaksosen kappaleen lisäksi hän harjoitti opiskelijoilla hauskan sikermän suomalaisia kansanlauluja. Pääjuhlan jälkeen kokoonnuttiin yliopiston ruokalaan lähetystöneuvos Maria Ågrenin emännöimään cocktailtilaisuuteen. Myös tässä iltajuhlassa raikui opiskelijoiden ja vähän muidenkin laulu. Iltajuhlan ehdottomasti mieleenpainuvvin esitys oli Risto Koiviston eläytyen esittämä taidetango.

Lukuvuonna 2016–2017 otettiin vastaan yllättävä lahjoitus. Klaipėdan yliopiston suomen kielen opetus ajettiin alas, ja laitoksemme sai lahjoituksena lehtori Karin Karčiauskienėn vuosikymmenien aikana huolella kartuttaman Suomi-kirjaston. Vielä tärkeämpää oli, että Karin itse siirtyi Vilnan yliopistoon kevätlukukauden 2017 alusta tuoden pitkän opetuskokemuksen mukanaan. Nyt suomen opettajia oli laskelmallisesti kaksi henkeä: lehtori täyspäiväisenä sekä Asta ja Karin jakamassa yhden assistentin toimen. Kevätlukukaudella myös Regina Venckutė palasi antamaan dosenttiopetusta. Samana vuonna alettiin taas parin vuoden tauon jälkeen vastaanottaa opetus- ja kirjailijavieraita Suomesta. Vuosiin mahtui monta mielenkiintoista vierailua, niin kielentutkimuksen kuin kirjallisuudenkin alalta. Kielentutkimuksen alalta mainittakoon Gun-Viol Vikin (2014) ja Yrjö Laurannon (2017) ansiokkaat vierailut.

Pohjoismaisen ministerineuvoston Liettuan toimiston avustuksella saatiin kirjailijavieraita, esimerkiksi Aino Havukainen ja Sami Toivonen (2017). Kaikkein mieleenpainuvimpia olivat tapaamiset, joissa opiskelija pääsi haastattelemaan suomalaista kirjailijaa. Ensimmäisenä mieleen tulee Emmi Itärannan tapaaminen joulukuussa 2017, jolloin opiskelija Radvilė Musteikytė haastatteli vierasta. Keväällä 2018 kirjailija Laura Gustafssonia haastattelivat Radvilė sekä harjoittelija Meri Luoma. Kääntäjä Urtė Liepuoniūtė oli kääntänyt tilaisuutta varten liettuaksi *Korpisoturi*-romaanin otteita, jotka opiskelijat Greta Paškauskaitė ja Jokūbas Kodoras lukivat yleisölle.

Asta: Me opettajat koimme opiskelijoiden aktivoimisen tärkeäksi. Suomen tiimillä oli tapana järjestää leffailtoja ja teematapahtumia (esim. pikkujoulu, Suomen itsenäisyyspäivä, Runebergin päivä). Meillä oli myös tapana tutustuttaa ensimmäisen vuoden opiskelijoita toista tai kolmatta vuotta opiskelevien kanssa. Pelattiin pelejä, laulettiin ja naurettiin. Skandinavistiikan laitos järjestää vuosittain Lucia-juhlan, johon suomen opiskelijatkin osallistuvat ohjelmallaan. Mieleenpainuvvin hetki oli eräänä talvena lehtorin asunnossa järjestetty karjalaisen ruoan ilta. Kun piirakat oli yhdessä rypyttetty, istuttiin pöytään syömään paistia – sekä karjalanpaistia, että karjatonta paistia. Spontaanisti alkaneen sanojen arvauspelin jälkeen tapahtui jotain vielä spontaanimpaa: muutama opiskelija esitti yhdessä moniäänistä, arkaaista Sutartinės-laulua. Oli hieno hetki, kun suomalainen ja liettualainen kulttuuri täyttivät huoneen. Muistan hyvin myös Suomi 100 -juhlavuoden

yliopistossa. Saimme OPH:lta julisteita, Suomen lippuja ja muita pieniä lahjoja, jotka jaettiin opiskelijoille. Saimme myös esitellä Suomea laitoksemme kollegoille ja vietimme paljon kivoja hetkiä keskustellen Suomesta ja suomen kielestä

Kaikki hyvä loppuu aikanaan, niin myös Opetushallituksen lähettämän lehtorin kausi. Viimeiseen kevääseen mahtui paljon iloa ja jakamista. Kevätlukukauden 2018 tärkein tapahtuma oli laitoksen vierailevien lehtoreiden yhteisenä ponnistuksena järjestämä seminaari *Ecocriticism in Nordic Contemporary Literature*. Suomesta saatiin vierailijaksi kirjailija Laura Gustafsson. Seminaarin jälkeen lukukausi alkoi väijäämättä vyöryä kohti loppua – ja samalla kohti yhden aikakauden päättymistä. Syksyllä 2018 lehtorin työssä jatkoi Sirkka Ojaniemi, joka oli jo työskennellyt Vilnan yliopistossa vuosina 2001–2003.

Kirsi: Viisivuotiskauden loppuminen oli luonnollisesti vaikeaa. Oli heitettävä hyvästit niin monelle ihmiselle ja asialle. Ikimuistoinen hetki oli suomen opiskelijoiden ja opettajien kanssa järjestetty hyvästijätö-puistopiknik. Viidessä vuodessa maa, joka aikaisemmin oli täysin vieras, oli muuttunut rakkaaksi ja kotoiseksi. Työ oli ollut paitsi tärkeää ja motivoivaa, usein myös hauskaa. Viiteen vuoteen mahtuu paljon erilaisia kohtaamisia, ja jotkut tapaamistani ihmisistä ehtivät muuttua läheisiksi ystäviksi. Konkreettinen muutto oli surullisuudessaan hilpeä, kun palasin Suomeen useamman matkalaukun kanssa. Puolisoni ja ystäväpariskunta Suomesta tulivat ”noutamaan” minua kotiin, ja jokaiselle oli etukäteen maksettu matkalaukku tai pari lentokoneen ruumassa kuljetettaviksi. Laukkukaravaanimme hoitui matkaan hyvässä järjestyksessä - vain suomalaisten vieraiden juutalaisesta kahvilasta hankkima, valtaisa unikonsiemenkakku täytyi suruksemme jakaa osiin ja tunkea käsimatkatavaroihin, mihin vain mahtui.

Viisivuotiskauteen mahtui monenlaista haastetta, mutta myös tuloksia näkyi: uuden suomi-ruotsi-koulutuksen aloittaminen, yksi maisterin tutkinto suomesta, yksi suomen kielen tohtoriopiskelija sekä - ei vähäisimpänä - optio vierailevasta professorista. Kauempikantoisena tuloksena voidaan pitää myös keväällä 2020 valmistunutta kandiryhmää, joka oli ensimmäinen uudenmallisen tutkinnon suorittanut ryhmä. Kaleidoskooppi on taas kääntymässä ja aikakausi Vilnan yliopiston suomen kielen opetuksessa jälleen vaihtumassa. Tätä kirjoittaessa Opetushallitus ja Vilnan yliopisto valmistelevat sopimusta määräaikaisesta vierailuprofessorista. Professorin läsnäolo turvaa sen, että suomen kieli saavuttaa laitoksella saman, itsenäisen aseman kuin ruotsi, norja ja tanska.

ASTA LAUGALIENÉ toimii Vilnan yliopistossa assistenttina ja tohtorikoulutettavana.

KIRSI PODSCHIVALOW toimi suomen kielen lehtorina 2007–2012 Szegedin yliopistossa ja 2013–2018 Vilnan yliopistossa.

Suomen kielen opetus ja suomen kielen ja kulttuurin vierailevat lehtorit Tallinnan yliopistossa 1989–2021

Jaan Õispuu: taustaa ja vuodet 1989–2006

Nykyinen Tallinnan yliopisto on useita kertoja nimeään vaihtanut oppilaitos. Vuonna 1947 perustettiin Tallinnan opettajankoulutusinstituutti (Tallinna Õpetajate Instituut), joka vuonna 1952 muutettiin Tallinnan pedagogiseksi instituutiksi (Tallinna Pedagoogiline Instituut) ja vielä samana vuonna Eduard Vilden mukaan nimetyksi Tallinnan pedagogiseksi instituutiksi (Eduard Vilde nimeline Tallinna Pedagoogiline Instituut). Seuraava nimi oli Tallinnan pedagoginen korkeakoulu (1992), ja vuodesta 2005 nimi on ollut Tallinnan yliopisto.

Vuonna 1947 perustettu instituutti oli ensimmäisiä oppilaitoksia, jossa pystyi opiskelemaan Viron kielen ja kirjallisuuden opettajaksi. Opintoihin kuului myös suomen kielen alkeiskurssi, jonka laajuus vaihteli jonkin verran eri aikoina.

Suomen kielen opetuksessa oli 1950-luvun keskipaikkeilta lähtien pääpaino kieliopissa ja kielen rakenteessa, koska suomen kielen kurssi piti suorittaa ennen historiallisen kieliopin kurssia. Halukkaat oppivat luonnollisesti enemmän tai vähemmän myös puhekieltä. Kun 1960-luvulla saatiin mahdollisuus katsoa Suomen televisiota, oli Tallinnassa ja muualla Pohjois-Virossa kiinnostus suomen kieleen suuri ja opiskelijoita runsaasti.

Vuoden 1986 lopulla otettiin ensimmäiset askeleet Viron neuvostotasavallan kielellisen tilanteen muuttamiseksi ja siihenastisen viro-venäjä-kaksikielisyyden rinnalle alkoi Viron älymystö vaatia myös venäjä-viro-kaksikielisyyttä. Kansallinen ja kielellinen identiteetti nousivat esiin myös muilla pienemmillä Virossa asuvilla kansallisuuksilla, kuten inkerinsuomalaisilla, joita Virossa asui 1980-luvun lopussa noin 20 000. Pienempi osa oli kolmen-neljän vuosikymmenen aikana kerennyt virolaistua, suurempi osa venäläistyä. Suomen kieltä puhuivat vain vanhemmat ihmiset. 25. helmikuuta 1989 perustettiin Viron inkerinsuomalaisten liitto, jonka tärkein tehtävä oli alkaa opettaa etnisille suomalaisille suomen kieltä. Tarvittiin suomen kielen opettajia, joita oli vähän. Tästä syntyi idea perustaa Tallinnan pedagogiseen instituuttiin Suomen kielen ja kirjallisuuden koulutusohjelma. Ideaa kehittivät yhdessä instituutin johto ja opetusministeriö. Elettiin vielä aikaa, jolloin kaikelle uudelle piti saada lupa puolueen toimijoilta. Ilmeisesti lupa saatiin.

1980-luvun loppupuolella Viron kielen ja kirjallisuuden opintoihin kuului ensimmäisenä opiskeluvuonna neljä viikkotuntia suomen kieltä. Kun vuonna 1985 aloitettiin viro vieraana kielenä -opetus, kuului suomen kielen opetus tähänkin opetussuunnitelmaan.

Toimiessani Viron kielen ja kirjallisuuden oppituolin johtajana kuulin vuonna 1988 ensimmäistä kertaa mahdollisuudesta saada instituuttiin suomen kielen ulkomaanlehtori. Vuoden 1989 maaliskuussa Helsingin yliopiston suomen kielen didaktiikan lehtori ja myöhemmin professori Irina Koskinen kutsui minut Helsinkiin pitämään luentoja Viron kielitilanteesta: aika oli jännittävää, koska tammikuussa oli hyväksytty Suomessakin paljon kohua herättänyt Viron sosialistisen neuvostotasavallan kielilaki. Olin Helsingissä viikon. Kuulin silloiselta Helsingin yliopiston viron kielen ulkomaanlehtorilta Ago Künnapilta, että UKANin eli Ulkomaanlehtori- ja kieli-asiain neuvottelukunnan lehtorin lähettäminen Tallinnaan saman vuoden syksyllä (1989) on lähes päätetty. Ennen kesälomia kesäkuussa 1989 saimme tiedon, että suomen kielen lehtoriksi tulee Riitta Koivisto-Arhinmäki. Oli mahdotonta olla häneen suorassa yhteydessä. Asiaa hoiti ulkomaansuhteiden osaston työntekijä Reet Kään. Nykyaikaisin yhteydenpitoväline oli faksi.

Tuli 1. syyskuuta ja opetus alkoi, mutta lehtorista ei kuulunut mitään. Viikon kuluttua pyysin Reet Kääniä olemaan yhteydessä Helsinkiin. Saimme onneksi Riittaan yhteyden puhelimitse. Riitta oli hyvin hämmästynyt, että häntä odotetaan Tallinnaan opettamaan. Riitta oli ollut UKANin lehtori myös Karjalassa, Petroskoin valtiollisessa yliopistossa ja Neuvostoliiton hyvänä tuntijana luuli, että opiskelijat ovat koko syyskuun kolhooseissa perunannostossa, luentoja ei ole ja ei ole kiirettä minnekään. Riitta kuitenkin pakkasi kiireesti tavaransa ja suuntasi Tallinnaan.

Riitta Koivisto-Arhinmäen tehtävänä oli lukuvuonna 1989–90 opettaa viron filologeille suomen kielen alkeis- ja jatkokursseja. Ymmärsin heti, että se on UKANin lehtorin osaamisen hukkaan heittämistä. Ilmeisesti työ ei ollut Riitallekaan innostavaa, koska hän ei osannut viroa ja alkeiskurssin opiskelijat eivät olleet tyytyväisiä siihen, että heille selitetään suomen kielioppia venäjäksi. Muodostui kuitenkin ryhmä suomen kielestä kiinnostuneita opiskelijoita. Yhteisellä päätöksellä suunnittelimme lukuvuonna 1990–91 edistyneimmille suomen kielen opiskelijoille sivuaineryhmän. Opetussuunnitelman koostimme yhdessä Riitan kanssa.

Syyskuussa 1990 aloitti siis suomen kielen sivuaineryhmä, jossa oli 12 opiskelijaa. Ryhmän muodostivat viron kieltä ja kirjallisuutta pääaineena opiskelevat opiskelijat. Vastaavissa 15 opintopisteen ryhmissä aloitti vielä vuosina 1992 ja 1994 15 opiskelijaa. Vuonna 1995 sivuaineen opintopistemäärää kasvatettiin 40 pisteeseen. Tällaisia ryhmiä aloitti kaksi: vuonna 1995 12 opiskelijaa ja vuonna 1997 15 opiskelijaa.

Vuonna 1990 alettiin rehtoritasolla yhä enemmän keskustella Suomen kielen ja kirjallisuuden opettamisesta pääaineena. Tarvittiin opetussuunnitelma, jollaisia Virossa ei vielä ollut. Opetussuunnitelman koostaminen annettiin tehtäväksi Riitta Koivisto-Arhinmäelle, virolaisen

kirjallisuuden oppituolin johtajalle Toomas Liiville ja minulle. Opetussuunnitelman laatimista edelsi iso työ: tutustuimme Suomen ja muiden maiden yliopistojen samankaltaisiin opetussuunnitelmiin. Ne piti sovittaa yhteen tuon ajan opetusperinteen kanssa.

Koska Riitta Koivisto-Arhinmäen työsopimus päättyi vuoden 1991 keväällä, piti UKANIin esittää toive uudesta lehtorista. Tätä varten UKAN odotti perusteellista selvitystä lehtorin työtehtävistä. Päätettiin, että suomen kielen yleisiä kursseja alkavat opettaa paikalliset lehtorit. Uuden pääaineen ja jo olemassa olevan sivuaineen opettajiksi tarvitsimme yhden sijaan kaksi UKANin lehtoria. Tällainen hakemus oli ensimmäinen laatuaan, tapana kun oli lähettää yksi lehtori yhteen opetuspisteeseen. Asian selvittämiseksi Tallinnassa vierailivat maaliskuussa 1991 UKANin johtaja, Helsingin yliopiston suomen kielen professori Pentti Leino ja Helsingin yliopiston suomen kielen didaktiikan professori Irina Koskinen. Ilmeisesti he olivat tyytyväisiä esittämäämme opetussuunnitelmaan ja perusteluihimme, koska Suomessa laitettiin hakuun kaksi Suomen kielen ja kulttuurin vierailevan lehtorin paikkaa Tallinnaan. Täten Tallinna olikin vuosina 1991–1995 ainoa opetuspiste, jossa oli kerralla kaksi UKANin lehtoria. Kesäkuussa 1991 UKAN lähetti instituuttiin kuuden ehdokkaan hakemukset. Rehtori toimitti hakemukset minulle.

Alkeiskurssin opiskelijat – myös suomen kielen pääaineopiskelijat – aloittivat suomen kielen opinnot nollasta. Lehtorin oli siis hyvä osata viroa ainakin jonkin verran, ja kaikki kuusi ehdokasta myös osasivat. Lehtoreiksi valittiin lopulta Ritva Männikkö ja Toivo Tikka.

19. elokuuta 1991 Moskovassa alkoi vallankaappaus. Viro oli eristettynä muusta maailmasta. Olin viimeisiä päiviä kesälomalla Saarenmaalla. Olin yhteydessä instituutin ulkomaansuhteiden osastoon saadakseni tietää, miten tilanne vaikuttaa UKANin lehtoreiden saapumiseen. Vallankaappaus oli ohi 21. elokuuta ja Viro julistautunut itsenäiseksi. Lehtorit saapuivat Tallinnaan elokuun lopussa. Viron talous oli todella huonossa kunnossa, joten lehtorit kokivat samoja vaikeuksia kuin paikallisetkin.

Lukuvuonna 1991–1992 Tallinnan pedagogisessa instituutissa aloitettiin ruotsin kielen opetus saksan kielen oppituolin yhteydessä. Vuoden 1992 elokuusta suomalainen ja ruotsalainen filologia muodostivat yhdessä Pohjoismaisten kielten oppituolin, joka vuotta myöhemmin nimettiin Pohjoismaisten kielten filologian osastoksi. Osasto koostui ruotsin kielen lehtoraatista ja itämerensuomalaisten kielten lehtoraatista. Itämerensuomalaisten kielten oppituolia johdin minä. Osasto toimi vuoden 2005 kevääseen, jolloin ruotsalaisen filologian osasto lakkautettiin. Vuoden 2006 kesäkuussa lakkautettiin myös itämerensuomalaisten kielten oppituoli. Suomen kielen opetus jatkui virolaisen filologian osaston alaisuudessa. Palataan seuraavaksi kuitenkin syksyyn 1991.

Syksyllä 1991 Toivo Tikka valmisteli väitöskirjaansa vepsän kielestä. Jos muistan oikein, Toivon piti väitellä vielä samana syksynä Uppsalassa. Syksyisenä perjantai-iltapäivänä istuimme Toivon kanssa instituutin opettajien kahvilassa. Toivon piti matkustaa lauantaina iltalaivalla

Tukholmaan. Kaikki meni kuitenkin toisin. Maanantaina sain tiedon, että Toivo on kuollut. Myöhemmin selvisi, että Toivo oli perjantai-iltana kantanut kirjojaan ja hänellä oli ollut huono olo. Hänet vietiin sairaalaan, jossa hän kuoli 6. lokakuuta. Toivo olisi seuraavana vuonna täyttänyt 50 vuotta. Hänet haudattiin Tallinnan Metsakalmistulle. Muistotilaisuudesta on mieleen syöpynyt ”Nouse Inkeri”. Toivo Tikan väitöskirja Vepsän suffiksoituneet postpositiot. Kieliopillisiin sijoihin liittyvä suffiksoituminen (*Studia Uralica Upsaliensia* 22) ilmestyi postuumisti 1992.

Piti aloittaa neuvottelut UKANin kanssa uuden lehtorin saamiseksi. Jo marraskuussa aloitti Pirjo Eskelinen-Leppänen. Hänen johdollaan alkoi syyslukukaudella 1992 kaksi ja puoli vuotta kestävä suomen kielen opettajien täydennyskoulutus. Halukkaita oli paljon eri puolilta Viroa. Perustettiin kaksi iltaryhmää, joiden luennot olivat kaksi kertaa viikossa, ja yksi viikonloppuryhmä, jonka opetus oli kaksi kertaa kuussa. Täydennyskoulutuksen juhlalliset päättäjäiset olivat maaliskuussa 1995. Tällöin valmistui 29 suomen kielen opettajaa. 1990-luku oli suomea ja ruotsia opettavassa Pohjoismaisen filologian osastossa erittäin onnellista ja jännittävää aikaa. Puhuttiin sekaisin suomea, ruotsia, norjaa, tanskaa ja luennoitsijavierailujen aikana jopa islantia.

Pirjo Eskelinen-Leppäsen palattua Suomeen vuonna 1995 tuli seuraavaksi lehtoriksi opiskelija Leena Nissilä. Leena kirjoitti samaan aikaan pro graduaan, mutta hänellä oli aikaa aktivoida opiskelijoita myös opetuksen ulkopuolella. Olen sitä mieltä, että yhteistyö Suomen instituutin ja Suomen suurlähetystön välillä oli tiiveimmillään juuri Leenan aikana. Leenan työ Tallinnan yliopistossa päättyi loppuvuodesta 1998.

Helmikuussa 1999 Tallinnassa aloitti lehtoriharjoittelija Kari Aro (Julin) Turusta. Nuorena ja energisenä ihmisenä Kari jatkoi Leenan linjalla. Vaikka Kari opetti vain yhden lukukauden, ehti hän osallistua moniin tapahtumiin, kuten lukiolaisille suunnattuun suomen kielen kilpailuun (soome keele olümpiaad) ja oppituolin remonttiin. Koska Kari osasi hyvin ruotsia, hän vahvisti suomen ja ruotsin opetuksen välistä yhteyttä. Vuosina 1999–2001 Tallinnan yliopiston suomen kielen ja kulttuurin ulkomaan lehtorina toimi Tarja Tanttuo Joensuun yliopistosta, jossa hän opetti viroa. Valitettavasti Joensuun yliopisto myönsi virkavapautta Tarjalle vain kaksi vuotta.

Ideaalina olisi ollut, että lehtori viipyisi neljä tai viisi vuotta. Valitettavasti myös seuraavat kaksi lehtoria työskentelivät Tallinnan yliopistossa vain kaksi vuotta. Vuosina 2001–2003 suomea opetti Marjatta Kokkonen, jonka aikana vietettiin suomen kielen pääaineen 10-vuotisjuhlia 1.12.2001. Juhlan kunniaksi ilmestyi kokoelma Noored filoloogid (Nuoret filologit). Vuoden 2003 syyskuusta alkuvuoteen 2005 lehtorina toimi Kaarle Sulamaa. Vuonna 2005 Kaarle Sulamaan tilalle tuli UKANin lehtorina Tartossa työskennellyt Tiina Söderman, joka vuoden 2005 kevätlukukauden työskenteli paikallisena lehtorina ja lukuvuodesta 2005–2006 alkaen UKANin lehtorina.

Tiina Söderman: vuodet 2005–2021

Aloitin Tallinnan yliopistossa helmikuussa 2005 paikallisena lehtorina. Kun UKANin lehtoraatti tuli hakuun keväämmällä, hain ja sain paikan. Työskentelin suomen kielen ja kulttuurin vierailevana lehtorina vuosina 2005–2010. Näinä vuosina tapahtui yliopistolla monenlaisia muutoksia. Sen jälkeen, kun itämerensuomalaisten kielten oppituoli oli lakkautettu, suomen kieli kuului eri oppituulien alaisuuteen: aluksi viro vieraana kielenä -osastoon ja myöhemmin Viron kielen ja kirjallisuuden osastoon.

Suomen kielen pääaineopiskelijoita oli lehtorikauteni aikana suhteellisen paljon. Hakijoita – joille järjestettiin pääsykoe – oli vuosittain 40–60. Opiskelemaan otettiin viisitoista hakijaa. Tuolloin Tallinnan yliopistossa oli käytäntönä, että osa opiskelupaikoista oli ilmaisia ja osa maksullisia. Hakijoista viisi parasta sai maksuttoman opiskelupaikan ja loput maksoivat opintonsa itse. Suomea pystyi opiskelemaan myös sivuaineena. Sivuaaineopiskelijoita oli vuosittain muutamia. Opetussuunnitelmaan kuului paljon erilaisia kursseja: kielioppia, keskustelukursseja, kirjallisuutta, historiaa, kääntämistä jne. Päättötyö (30–40 sivua) oli mahdollista kirjoittaa melkein pä mistä tahansa suomen kieleen tai Suomeen liittyvästä aiheesta. Kun annoimme suhteellisen vapaat kädet työn aiheen valintaan, lopputöiden kirjoittajien ja valmistujien määrä kasvoi. Aikaisemmin opiskelijoille oli ehdotettu tai jopa määrätty päättötyön aihe, jotka usein olivat kovin kielioppipainotteisia. Muistelen lämmöllä tuon ajan opiskelijoitani ja kollegoitani. Näinä vuosina osallistuimme aktiivisesti opiskelijoiden kanssa erilaisiin Suomi-aiheisiin tilaisuuksiin (esim. Suomen instituutissa) ja järjestimme tapahtumia itse.

Seuraavat suomen kielen ja kulttuurin vierailevat lehtorit olivat Eino Koponen (2010–2012), Tarja Tanttu (2012–2014) ja Vesa Jarva (2014–2017). Syksyllä 2016 Tallinnan yliopistossa juhlittiin: 25 vuotta Suomen kieltä ja kulttuuria pääaineena Tallinnan yliopistossa. Tilaisuudessa kuultiin esitelmää oppiaineen historiasta, nykytilanteesta ja tulevaisuudesta. Oma esitelmäni käsitteli Tallinnan yliopistossa tehtyjä Suomen kielen ja kulttuurin opinnäytteitä vuosilta 1986–2016.

Kun aloitin uudelleen suomen kielen ja kulttuurin vierailevana lehtorina syyslukukaudella 2017, olivat uudet tuulet jälleen puhaltaneet. Yliopistouudistuksessa vuonna 2015 yliopistoon oli muodostettu 23 instituutin sijaan kuusi. Suomen kieli on kuulunut lukuvuoden 2016–2017 alusta yliopiston humanististen tieteiden instituutin Länsi-Euroopan kielten tutkimuksen osastoon. Opetussuunnitelmia on uudistettu huomattavasti. Opiskelijat pystyvät nyt aloittamaan itselleen sopivalta tasolta. Tasoja on kaksi: A-taso ja B-taso. Mitään kielitestiä ei ole. Pääasia on saada tutkintoon 36 opintopistettä kieliopintoja ja tämän lisäksi suorittaa tietty määrä kursseja Suomen historiasta, kulttuurista ja kirjallisuudesta sekä käännöskurssi.

Lukuvuonna 2017–2018 aloitti kahdeksan pääaineopiskelijaa. Tammikuuhun 2021 mennessä heistä neljä on valmistunut, kolme on keskeyttänyt opinnot ja yhden opinnot ovat vielä kesken.

Syksyllä 2017 aloittaneet pääaineopiskelijat ovat näillä näkymin Tallinnan yliopiston viimeiset. Alkupalvasta 2018 tuli yhtäkkinen päätös, että suomen kielen opettaminen pääaineena lopetetaan. Aluksi annettiin kylläkin ymmärtää, että opetus keskeytetään, mutta käytännössä se kuitenkin lopetettiin. Lopettamista perusteltiin pienillä opiskelijamäärillä ja tieteellisen työn vähyydellä. Suomen kieli ja kulttuuri on jatkunut lukuvuodesta 2018–2019 lähtien sivuaineena (48 op). Sivuaaineopiskelijoita on tällä hetkellä kymmenkunta. Lukuvuonna 2020–2021 avattiin uusi kaksivuotinen MA-koulutusohjelma: vieraan kielen opettaja. Tässä koulutuksessa aloitti viisi suomen kielen opettajaksi opiskelevaa opiskelijaa. Tulevaisuus näyttää miten Suomen kielen ja kulttuurin opetus Tallinnan yliopistossa jatkuu.

JAAN ÖISPUU on toiminut Viron kielen ja kirjallisuuden apulaisprofessorina ja myöhemmin itämerensuomalaisten kielten professorina Tallinnan yliopistossa 1987–2006.

TIINA SÖDERMAN on toiminut viron ja suomen kielen tuntiopettajana Uppsalan yliopistossa 1986–1990, viron kielen tuntiopettajana Tukholman yliopistossa 1995–1997, Suomen kielen ja kulttuurin vierailevana lehtorina Tarton yliopistossa 2001–2004 sekä Suomen kielen ja kulttuurin vierailevana lehtorina Tallinnan yliopistossa 2005–2010 ja uudelleen vuodesta 2017 alkaen.

LEHTOREIDEN ARKI

Kuvaaja Kirsi Podschivalow

Eihän ulkomaille voi lähteä lapsen kanssa!

”Kyllä minäkin lähtisin ulkomaille, mutta kun on nämä lapset!” , kuulee silloin tällöin sanottavan. Tilanteita ja perheitä on monenlaisia, mutta moni perheellinen saattaa jättää omat unelmansa toteuttamatta pysähtymättä edes miettimään, olisiko perheen kanssa mahdollista lähteä ulkomaille. Aihe on hyvin henkilökohtainen ja herkkä, mutta haluan rohkaista myös perheellisiä pohtimaan, olisiko ulkomaanlehtoriksi hakeutuminen mahdollista. Lähestyn aihetta omasta näkökulmastani ja kirjoitan omista kokemuksistani. Nostan esiin asioita, jotka uskoakseni voisivat kiinnostaa ulkomaille hakemista harkitsevaa perheellistä yleisellä tasolla, sekä anekdootteja omasta elämästäni havainnollistaakseni yllättäviäkin seikkoja, joita perheellinen ulkomaanlehtori saattaa kohdata.

Lähtökohdat

Ulkomaanlehtorius oli pitkään haaveeni. Opintojeni loppuvaiheessa ja valmistumisen jälkeen tein tietoisesti asioita, joiden arvelin auttavan hakuprosessissa. Kun haluamani paikka, vierailijan suomen kielen ja kulttuurin lehtorin pesti Debrecenin yliopistossa, sitten tuli Opetushallituksen kautta haettavaksi, olin puolivuotiaan vauvan äiti, en ollut nukkunut kuukausiin ja väsymykseltäni muistin hädin tuskin oman nimeni. Silti en halunnut jättää hakematta unelmatyötäni. Minut valittiin, ja edessä oli muutto Itä-Unkariin taaperoksi ehtineen lapsen kanssa.

En hypännyt tuntemattomaan, sillä Debrecen oli minulle tuttu kaupunki vaihto-opiskelu- ja harjoitteluajoilta, osasin sujuvasti unkaria ja olin aiemmin asunut muualla Unkarissa yli neljä vuotta. Lisäksi kaksi edellistä – niin ikään perheellistä – lehtoria olivat minulle tuttuja, ja tiesin saavani edeltäjältäni vinkkejä myös lapsiperheen elämästä Debrecenissä. Onnekseni mieheni suostui lähtemään mukaan ja jäi aluksi osittaiselle hoitovapaalle, jotta lastamme ei tarvinnut heti viedä päivähoitoon kodin ulkopuolelle. Myöhemmin mies palasi kokopäivätyöhön ja oli pitempiä aikoja poissa Unkarista, jolloin olimme lapsen kanssa kaksin. Unkarilaisen tuttavamme kautta löysimme lastenhoitajan, joka hoiti lastamme kotona aina tarvittaessa lehtorikauteni alusta loppuun. Lapsenhoitajan järjestymisessä meillä kävi suunnaton tuuri: tulimme heti alusta lähtien mainiosti toimeen, ja vuosien varrella hänestä tuli paitsi suunnaton apu arjessa myös hyvin läheinen sekä lapselle että minulle.

Byrokratian kiemuroita

Unkariin muutettuumme oli tietysti hoidettava paperiasioita. Edeltäjäni kehotuksesta otin yhteyttä asemayliopiston kansainvälisten asioiden yhteyshenkilöön, joka lähti kanssani maahanmuuttovirastoon hoitamaan paperiasiat kuntoon. Edeltäjäni oli sanonut, että lapsi saa automaattisesti unkarilaisen sairausvakuutuskortin, mutta sekä kv-yhteyshenkilö että maahanmuuttoviraston työntekijä sanoivat, että laki on muuttunut eikä korttia enää saa. Olinkin yllättynyt, kun muuttaman viikon kuluttua kortti tuotiin kirjattuna kirjeenä kotiovelle erikseen pyytämättä. Lapsi sai siis oikeuden Unkarin sosiaaliturvaan, vaikka pysyi myös Suomen sosiaaliturvassa. Minun itseni kohdalla byrokratia oli paljon kimurantimpaa, mutta lopulta minäkin sain vastaavan kortin. Kortin voimassaolo piti uusia joka vuosi, ja lähes joka kerta tämä tapahtui eri paikassa. Istuin ja jonotin eri luukuilla toisinaan tuntikausia, toisinaan vain muutaman minuutin. Kerran kävi niin, että olin kahtena päivänä käynyt kahdessa eri toimistossa ja jonottanut jo aika monen oven takana, kun virkailija sanoi, että tämäkään ei ole oikea paikka. Aloin ilmeisesti näyttää ja kuulostaa jo aika epätoivoiselta, koska virkailija pyysi korttini nähtäväkseen, naputteli hetken tietokonettaan ja sanoi asian olevan kunnossa.

Unkarin sosiaaliturvaan liittyminen toi mukanaan paitsi etuja myös velvollisuuksia. Lapsella alkoivat säännölliset neuvolatarkastukset. Suomalaisesta näkökulmasta mielenkiintoista on, että unkarilaisen neuvolan terveydenhoitaja otti aina yhteyttä, kun tarkastusaika piti varata, eikä sitä itse tarvinnut edes muistaa. Toinen velvollisuus oli 3-vuotiaana alkanut päiväkotivelvollisuus. Unkarissa alle ja yli 3-vuotiaat ovat eri päiväkodeissa – näille instituutioille on unkarin kielessä jopa omat sanansa – ja jokaisen 3-vuotiaan täytyy mennä ”isojen lasten päiväkotiin” eli *oviin*. Vapautuksen voi saada vain lääkärintodistuksella. Lapsi aloitti 2-vuotiaana pienessä yksityisessä ”pienien lasten päiväkodissa” eli *bölcsissä*, ja koska halusimme hänen jatkavan siellä vielä yhden ylimääräisen vuoden, jouduimme hakemaan lääkäritä todistuksen, jossa hän kielitaitoon vedoten suositti päiväkotivelvollisuuden lykkäämistä. Lapsi puhui kyllä jo varsin kelvollista unkaria, mutta koska hän oli muuten kehittynyt normaalisti, ainoa mahdollisuus pysyä *bölcsissä* oli vedota kielitaitoon. Myöhemmin, oviin siirtymisen jälkeen, päiväkotivelvollisuus näkyi elämässämme aina joulun- ja kesälomien aikaan, jolloin lapselle täytyi anoa lomaa. Se oli kuitenkin vain muodollisuus, sillä käytännössä piti vain kirjoittaa vapaamuotoinen anomus ja toimittaa se päiväkodin johtajalle.

Tätä isompia byrokratian kiemuroita kohtasimme vasta koronaviruspandemian puhjettua. Monestakin syystä päätimme lähteä koronaevakkoon Suomeen. Tässä vaiheessa ei enää riittänyt ilmoitus päiväkodin johtajalle, vaan lapsen oleskelusta ulkomailla (siis Suomessa) täytyi ilmoittaa Unkarin opetusvirastoon. Sähköposti tai muu sähköinen ilmoitus ei riittänyt, vaan ilmoitus piti tulostaa järjestelmästä, allekirjoittaa ja lähettää postitse. Vastaava ilmoitus piti tehdä aina uudestaan, jos ulkomailla olo pitkittyi.

Taloudellinen puoli

Opetushallituksen lähettämä lehtori saa palkan lisäksi paikalliskorotusta, jonka tarkoitus on kattaa asemamaan olosuhteista johtuvia erityisiä menoja. Lisäksi puolisoista, joka ei ole päätoimisessa työssä, maksetaan puoliso korotusta ja lapsesta lapsikorotusta. Lapsikorotus on lähinnä nimellinen eikä vastaa niitä kustannuksia, joita lapsesta tosiasiallisesti aiheutuu. Toisaalta lapsesta on tietysti kuluja Suomessakin, eikä niitäkään kukaan korvaa.

Pysyimme Suomen sosiaaliturvassa, joten lapsemme on koko ajan saanut lapsilisää Kelasta. Koska hänellä ei ollut kunnallista päivähoitopaikkaa, saimme kotihoidon tukea täysimääräisenä siihen asti, että hän täytti kolme vuotta. En etukäteen tiennyt mahdollisuudesta kotihoidon tukeen, eivätkä Kelan virkailijatkaan osanneet sanoa muuta kuin että joustavaa hoitorahaa ei makseta ulkomaille. Jostain byrokratiatekstin syövereistä kuitenkin huomasin, että normaalin hoitorahan saamiselle ei ole ulkomailla asuvalla, Suomen sosiaaliturvaan kuuluvalla esteitä. Tämä kannattaa pitää mielessä, jos lähtee toiseen EU-maahan alle 3-vuotiaan lapsen kanssa ja pysyy Suomen sosiaaliturvassa.

Kun lähdin Unkariin, Opetushallituksen työterveys sopimus korvasi paitsi lehtorin myös mukaan lähtevien perheenjäsenten rokotukset. Tältä osalta sopimus on kuitenkin heikentynyt, eikä perheenjäsenten rokotuksia enää korvata. Sen sijaan lisäturvaa on tuonut lehtorikauteni aikana käyttöön tullut OPH:n tarjoama matkavakuutus, joka kattaa muun muassa yksityislääkärikäynnit sekä lehtorille että perheenjäsenille. Unkarissa julkisella puolella pääsee helposti lääkäriin, mutta lääkäreillä ei aina ole tarvittavia välineitä ja esimerkiksi laboratoriotestien ottaminen vaatii monta käyntiä eri paikoissa, joten mahdollisuus mennä suoraan yksityiselle lääkärille ja saada tutkimukset samasta osoitteesta helpottaa elämää tuntuvasti. En kuitenkaan onnistunut löytämään Debrecenistä yksityistä lääkäriasemaa, joka olisi hoitanut lapsia. Niinpä hoidimme lapsen lääkärikäynnit pääasiassa kunnallisella omalääkärillä.

Opetushallitus korvaa lehtorille vuosittain matkan opintopäiville Suomeen, mutta perheenjäsenten matkat jäävät itse maksettavaksi. Alle 2-vuotiaan lentoliput eivät maksa paljoa, mutta isomman lapsen liput lohkaisevat kukkarosta lähes yhtä suuren summan kuin aikuisen. Opetushallitus ei tietenkään korvaa myöskään esimerkiksi yksityiskoulujen maksuja. Jos kouluikäisen lapsen vanhempi haluaisi lapsensa kansainväliseen kouluun, siitä täytyy olla valmis maksamaan. Lehtorikauteni aikana Debreceniin valmistui kansainvälinen koulu ja päiväkotit, mutta koska halusin lapseni ehdottomasti olevan unkarinkielisessä päiväkodissa, en edes harkinnut hänen siirtämistään kv-päiväkotiin. Toisaalta vuosimaksukin olisi ollut yli 6 000 euroa, joka olisi ollut turhan suuri summa lehtorin palkasta maksettavaksi.

Lapsellinen lehtori työssä ja arjessa

Varsinaiseen opetustyöhöni sillä, että minulla on lapsi, ei ollut minkäänlaista vaikutusta. Koska meillä oli alusta asti lapsenvahti, joka useimmiten oli valmiina tulemaan avuksi milloin tahansa, en muista olleeni kertaakaan pois töistä lapsen sairasteluiden takia. Kuitenkin etenkin alkuaikoina lapsen ollessa vielä kotihoidossa tenttien korjaus ja tuntien suunnittelu ajoittuivat usein öiseen aikaan. Laitoksellamme on jonkin verran iltaopetusta, mutta onnistuin koko lehtorikauteni ajan järjestämään lukujärjestykseni niin, että opetukseni oli virka-aikana. Sen sijaan vapaaehtoisia rientoja jouduin jättämään lapsen takia väliin paljonkin. Esimerkiksi opiskelijoiden ja henkilökunnan yhteiset epäviralliset lukukauden avajaiset jäivät minulta usein joko väliin tai tyngäksi. Laitoksen maaseutuseminaareihin taas matkasimme monesti koko perheen voimin.

Myös oma aika oli tietysti kortilla. Lapsettomana olisin varmaankin tutustunut enemmän tiedekunnan muihin ulkomaalaisiin työntekijöihin, käynyt ulkona ja matkustellut. Lapsen kanssa eläessä aika ja energia menivät etenkin alussa hyvin pitkälti arjesta ja töistä selviämiseen, eikä omien ystävien etsiminen ollut ensimmäisenä työlliställä. Toisinaan olin väsynyt ja yksinäinenkin – jokainen ulkomailla elänyt tietää, että ulkomailla yksinäisyys tuntuu yksinäisemmältä – mutta lapsen kasvaessa hänestä oli koko ajan enemmän seuraa ja vähemmän vaivaa, ja älylaitteiden avulla yhteydenpito perheeseen ja ystäviin Suomessa oli helppoa ja nopeaa. Älylaitteiden kautta myös vertaistukea läheisimmiltä kollegoilta oli aina saatavilla niin työhön kuin muuhun elämään liittyvissä asioissa.

Ongelmallisinta arki oli silloin, kun lapsi sairasti. Yhtenä syksynä lapsella oli korvatulehdus, joka diagnosoitiin ensin väärin, koska omalääkärillämme ei ollut otoskooppia. Lapsi sai kaksi antibioottikuuria peräkkäin ja oli poissa päiväkodista kuukauden, koska Unkarissa lasta ei voi viedä takaisin päiväkotiin ennen kuin lääkäri on todennut hänet terveeksi eikä lääkäri voi tehdä sitä niin kauan kuin lapsi on lääkekuurilla. Kaiken kukkuraksi olin itsekin sairaana, ja kahden viikon ajan kävimme valehtelematta joka päivä joko lääkärissä tutkittavana tai hakemassa lähetettä, röntgenissä, apteekissa tai laboratorioissa verikokeissa tai viemässä virtsanäytettä. Tietysti mieheni oli juuri tuolloin käymässä Suomessa ja joka päivä satoi, joten puskin lasta rattaissa ympärillä päivästä toiseen yskien, lätäköitä väistellen ja toisella kädellä sateenvarjoa kannatellen. Vasta jälkeenpäin minulle selvisi, että vakuutus olisi kattanut näiden käyntien taksimatkat, eli sairaana sateessa rämpiminen sairaan lapsen kanssa oli paitsi typerää myös turhaa.

Vanhempani olivat korvaamattomana apuna silloin, kun puolisoni oli käymässä Suomessa ja minulla oli konferensseja tai muita työmatkoja. He vierailivat meillä kerran pari vuodessa ja ajoittivat vierailut yleensä sellaisiin ajankohtiin, jolloin kaipasin lapsenhoitoapua. Itse asiassa vanhempani on ollut helpompi houkutella meille kylään Unkarissa kuin Suomessa.

Ulkomailla asumisen hyödyt lapsiperheelle

Olin aina haaveillut siitä, että minulla olisi kaksikielinen lapsi. Koska puolisoni on suomalainen, käytännössä ainoa mahdollisuus saada lapsestamme kaksikielinen oli muuttaa ulkomaille. Luotin siihen, että lapsi oppii kyllä unkarin unkarinkielisessä ympäristössä itsestään, ja niin siinä kävikin. Ellei koronaviruspandemia olisi keskeyttänyt Unkarissa asumistamme, lapsi puhuisi varmaan unkaria kutakuinkin samalla tasolla kuin natiivit ikätoverinsa. Koska kuitenkin kävi niin kuin kävi, lapsen kielitaito on valitettavasti päässyt ruostumaan. Suomessa oppivelvollisella lapsella on oikeus ulkomailla hankitun kielitaidon ylläpito-opetukseen (ns. oman äidinkielen opetus). Ulkomaanjakson jälkeen lapsen voi siis ilmoittaa koulussa tai eskarissa opiskelemaan asemamaan kieltä, vaikka se ei olisikaan lapsen äidinkieli.

Paitsi kielitaitoisen ulkomailla asuminen on tehnyt lapsestamme myös avarakatseisen ja monikulttuurisen. Hän on kiinnostunut eri kielistä ja kulttuureista ja haluaa nähdä maailmaa. Omaakin unkarintaitoni on kehittynyt lastenhoitoon ja terveydenhuoltoon liittyvän sanaston osalta. Olen kartuttanut sanavarastoani myös lastenkirjoja lukemalla ja piirrettyjä katsomalla.

Koska lapsemme oli Unkarissa työskentelyni ajan päiväkotikäinen, pystyimme viettämään kesä- ja joululomat sekä ison osan tenttikausista Suomessa. Niinpä poimimmekin tavallaan kirsikat kakusta. Koimme Suomen kesän ja keskitalven sekä Unkarin kevään mansikoineen ja syksyn joulumarkkinoineen, mutta meidän ei tarvinnut hikoilla Unkarin keskikesän helteissä eikä tarpoa Suomen marraskuisessa loskassa. Järjestelymme mahdollisti myös sen, että lapsi aloitti päiväkodin myöhemmin ja oli päiväkodissa huomattavasti lyhyemmän osan vuodesta kuin hän olisi ollut, jos olisin ollut töissä Suomessa. Toki etenkin tenttikausien aikana tämä vaati työskentelyä yön pimeinä tunteina ja ”läpsystä vaihto” -elämää puolison kanssa.

Tilinpäätös

Kun mietin elämäni jälkeinpäin, tuntuu jossain määrin hullulta, että aloitin ulkomaanlehtorina, kun lapseni oli juuri täyttänyt vuoden. Vielä hullummalta tuntuu, että puoli vuotta myöhemmin aloitin väitöskirjan teon työn ohessa. Helppoja nämä vuodet eivät ole olleet, ja on paljon päiviä, jotka vaihtaisin heti pois, jos se olisi mahdollista. Siitä huolimatta en jättäisi lähtemättä Debreceniin, jos pääsisin palaamaan ajassa taaksepäin. Olemme koko perhe saaneet kokemusta, näkemystä ja suhteellisuudentajua enemmän kuin Suomessa olisi ollut mahdollista. Siinä missä Debrecen Budapestin-vuosinani tuntui tylsältä ja syrjäiseltä isolta kylältä, jossa ei ole paljon mitään, nyt se tuntuu lapsiperheystävälliseltä ja turvalliselta isolta kylältä, jossa on vaikka mitä tekemistä perheille. Se on juuri sopivan kokoinen elämään pikkulapsen kanssa, siellä on paljon hyviä leikkipuistoja, ja lastenrattaiden kanssa liikkuminen on helppoa. Omien kokemusteni perusteella uskallan siis väittää, että ei kannata jättää hakematta töihin ulkomaille lapsen takia.

Kannattaa kuitenkin muistaa, että ulkomaille muuttaminen ei ole lapsen kanssa aivan yhtä yksinkertaista kuin yksin ja että ulkomaille muuttoon on lapsen kanssa valmistauduttava perusteellisemmin.

Muutama vinkki perheelliselle ulkomaanlehtorille

- Jos mahdollista, matkusta asemapaikkaan jo hyvissä ajoin ennen opetuksen alkua tai vaihtoehtoisesti käy siellä etukäteen hankkimassa asunto ja järjestämässä käytännön asioita.
- Hanki hyvä, luotettava ja joustava lapsenvahti.
- Ota jo etukäteen selvää siitä, mistä maasta palkkasi tulee. Joissain asemamaissa (kuten Unkarissa) Opetushallitus maksaa koko palkan suoraan lehtorille, jolloin tämä pysyy Suomen sosiaaliturvassa ja maksaa veronsa Suomeen. Joissain maissa taas palkan maksaa yliopisto, jolloin verot ja sosiaaliturvamaksut maksetaan asemamaahan.
- Selvitä oikeutesi Kelan tukiin ja muista, että Kelan työntekijät eivät aina tunne kv-asiakkaita koskevia säännöksiä. Esimerkiksi kotihoidon tukea voi saada myös ulkomailla asuva Suomen sosiaaliturvaan kuuluva.
- Jos puolisosi lähtee mukaan, selvittääkää, onko hänellä mahdollisuus työskennellä ulkomailla tai etänä ulkomailta käsin. Ottakaa huomioon, että tämä saattaa vaikuttaa sosiaaliturvaan.
- Muista, että ulkomailla asiat eivät useinkaan toimi niin kuin Suomessa. Pakkaa mukaan matkalaukkukaupalla kärsivällisyyttä, joustavuutta ja hyviä hermoja.
- Jos lapsesi oppii ulkomailla asemamaan kieltä, hyödynnä Suomeen paluun jälkeen oikeutta kielen ylläpito-opetukseen.

MARIA SARHEMAA toimi lehtorina Debrecenin yliopistossa 2016–2021.

Lehtori vieraiden kielten viidakossa

Kun aloitin työt Vilnan yliopistossa Liettuassa syyslukukauden 2013 alussa, koostui liettuan taitoni muutamasta yksittäisestä sanasta, jotka olivat tarttuneet mukaan Internet-sivustoilta ja netin kautta katsomistani Liettuan television ohjelmista. Tiesin, että *gamta* oli luonto ja että *Senamiestis* tarkoitti vanhaakaupunkia, mutta siinä se melkein olikin. Olin ummikko. Myös Liettua maana oli minulle yhtä vieras kuin useimmille suomalaisille: ensimmäistä kertaa vierailin Vilnassa keväällä 2013 laitokseen tutustuessani. Aikaisemmassa lehtori paikassani Unkarin Szegedissä tilanne oli aika lailla toinen, koska olin opiskellut uncaria aineopintojen verran ja oleskellut Unkarissa, eikä maa tai työkieli tuottanut isoja haasteita.

Vilnassa Skandinavistiikan laitoksella työkielenä käytettiin englantia, ja työn ulkopuolella pärjäsi keskikaupungilla englanniksi. Suuri osa työhön liittyvistä sähköposteista oli kuitenkin kirjoitettu liettuaaksi. Google-kääntäjä on hyvä renki, mutta huono isäntä: konekäännöksen avulla sain selville lähinnä sen, pitäisikö asiasta kysellä lisätietoja paikallisilta työtovereilta. Työtä aloittaessa minua odotti myös mielenkiintoinen haaste, sillä syyslukukauden ohjelmaan kuului lehtorin opettama käännöskurssi liettuaasta suomeen. No, pienen panikoinnin jälkeen siitäkin selvitettiin.

Liettuan opiskelun aloitin heti ensimmäisenä syksynä Erasmus-opiskelijoille suunnatulla kursilla. Valitettavasti opiskeluni keskeytyi muutaman viikon jälkeen, kun pienehköstä onnettomuudesta johtunut mitätön vamma kumuloitui akuuttia leikkausta vaativaksi ongelmaksi. Siitä alkoi negatiivinen kierre: aina kun aloitin kielikurssin, jotain ikävää tai vakavaa tapahtui ja opiskelu keskeytyi. Tästä suivaantuneena aloitin yksityistunnit ja kolme viikkoa nautinkin erinomaista opetusta - kunnes opettaja katkaisi kätensä. Ainoa kerta, jolloin sain kokonaisen kurssin suoritettua oli, kun osallistuin Lehtoriyhdistyksen stipendin turvin intensiiviselle talvikurssille. Diagnostisessa testissä kohtasin jo ennestään tutun "lingvistin kirouksen": testin perusteella minut sijoitettiin aivan liian vaikeaan ryhmään. Enkä taaskaan oppinut kieltä kunnolla. Joka tapauksessa opiskelun sekä jatkuvan kielelle altistumisen kautta liettua alkoi hahmottua indoeurooppalaiseksi kieleksi, jossa on paljon slaavilaista vaikutusta.

Liettuassa suhtaudutaan venäjän kieleen neutraalimmin kuin joissakin muissa entisen Neuvostoliiton maissa. Kuulemani mukaan venäjä on vieläkin suosittu kieliaine kouluissa. Venäjäksi pärjäsi varsinkin ydinkeskustan ulkopuolella. Kommunikoinnista tuntemattomien kanssa kaupungilla jäi päällimmäiseksi mieleen vahva metrolingvistinen tunnelma, joka heijastanee Liettuan monikielistä historiaa. Vieraan kanssa etsittiin kieli, jota molemmat jossain määrin puhuivat. Asia saatiin lopulta selväksi eri kieliä ja kommunikaatiostrategioita sekoittaen.

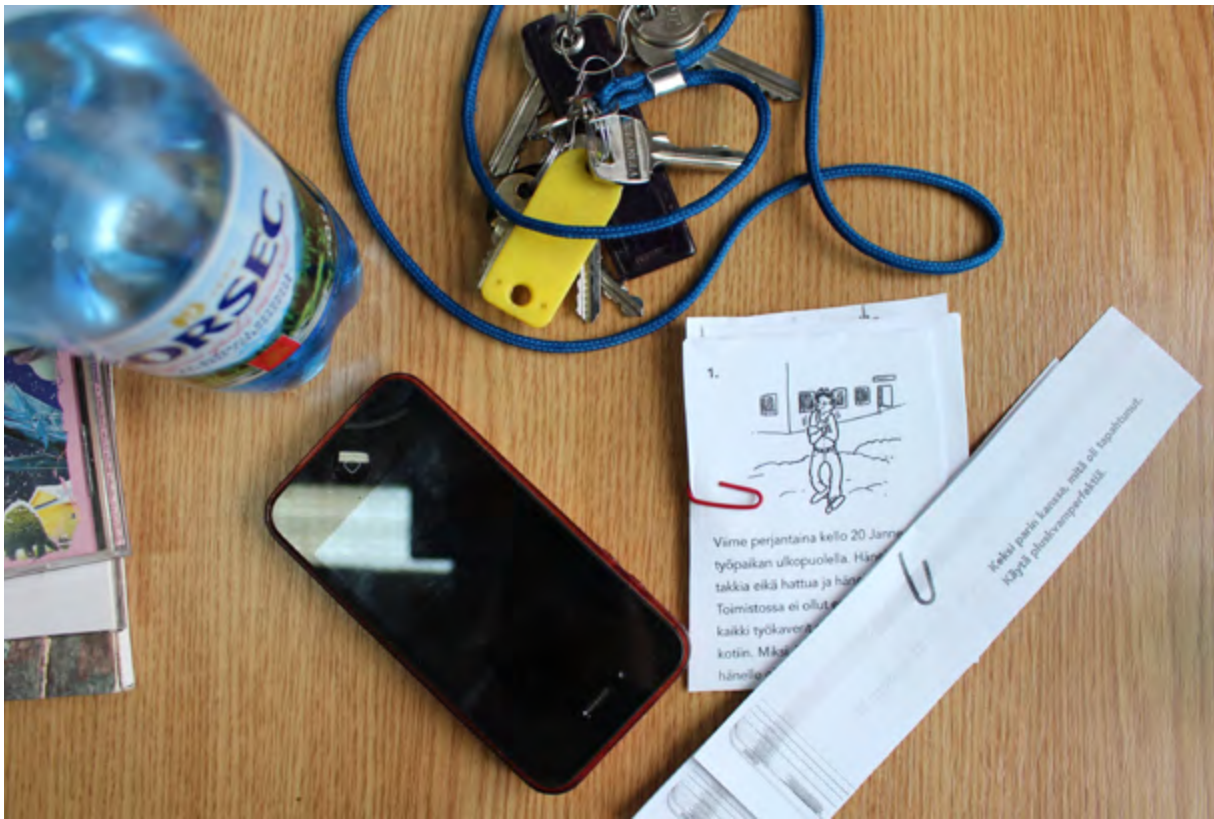
Yllättävää kyllä, sekaannusta asioiden kanssa aiheutti myös puolan kieli, tai pikemminkin puolalaisittain puhuttu venäjä. Puolalainen identiteetti on noin 5,6 prosentilla koko maan väestöstä, ja heistä noin puolet asuu Vilnassa. Liettuun puolalaiset puhuvat omaa *tuteishi*-murrettaan, suomeksi käännettynä *täkäläisten kieltä*. Sukukieltä venäjää on helppo oppia - mutta usein nämä kielet menevät sekaisin. Kului pitkään ennen kuin ymmärsin, miksi en tajunnut kuin murto-osan kampaajan puhumasta venäjästä. Pääsin jyvälle vasta siinä vaiheessa, kun huomasin, että hän puhui kollegoiden ja toisten asiakkaiden kanssa puolaa. Toisen sekaannuksen muistan, kun en ymmärtänyt nettiyhteyttä laittamaan tulleen asentajan puheesta paljoakaan. Lopulta otin puhelinyhteyden koti-Suomeen, venäjää toisena äidinkielenä puhuvaan puolisooni. Hetken kuunneltuaan hän pyysi asentajaa palauttamaan puhelimen minulle. Eipä tullut asiasta selvää, koska kieli oli ”enemmän puolaa kuin venäjää”.

Kielenkäyttö on kohtaamista, se voi olla identifiointia ja yhteyden rakentamista. Viiden vuoden unkarin puhumisen jälkeen venäjän taitoni oli ruosteessa, ja ehkäpä puheeseeni oli palannut hienoinen itämerensuomalainen kaiku. Ensimmäisenä syksynä ilahduin, kun näin marketin edessä kaksi iäkstä naista sieniä myymässä. Kun olin tattini ostanut, ei toinen heistä voinut enää pidätellä uteliaisuuttaan, vaan kysyi: *Вы тоже советская женщина?* - Oletteko tekin neuvostonainen? Jouduin tietenkin vastaamaan kieltävästi, mutta siitä huolimatta samastumisen ilo oli hetken verran käsin kosketeltavan vahva.

Viisi vuotta kielitaidon ja kielitaidottomuuden välillä tasapainoillen muistutti taas siitä, että kommunikaatio ei aina ole kielestä kiinni. Tärkeintä on nähdä ihminen vieraassakin.

KIRSI PODSCHIVALOW toimi suomen kielen lehtorina 2007–2012 Szegedin yliopistossa ja 2013–2018 Vilnan yliopistossa.

OPETUKSEN SIIRTYMINEN VERKKOON

Kuvaaja Anna Alkiomaa

Tarinoita etäsuomen alkutaipaleelta nykyhetkeen UC Berkeleyssä

Covid-19-tammikuu 2021. Me molemmat, Sirpa Tuomainen ja Lotta Weckström, valmistaudumme Zoom-kurssien vetämiseen. Sirpa opettaa kotoa käsin yksityisryhmiä ja Lotta UC Berkeleyyn kampuksella yliopisto-opiskelijoita. Teemme kurssisuunnitelmia: pariharjoituksia, videoita, kuvia, pätkä TV-uutisista - kaikkea kivaa! Tämä sujuu nopeasti ja rutinoidusti. - Mutta kelataanpa 19 vuotta taaksepäin, tammikuuhun 2002. Sirpa toimii ensin minäkertojana ja Lotta jatkaa syksystä 2017 lähtien.

Kataja

Perjantaina 11. tammikuuta 2002 löysin soittopyynnön postilaatikostani: Please contact UCLA ASAP! Mukana oli puhelinnumero. Sähköpostistani löytyi sama viesti. Ennen kuin ehdin soittaa, soi toimistopuhelimeni. Vähän epäröivä ääni kysyi:

– Onko tämä Sirpa Tuomainen?

– Puhelimessa, vastasin – ja keskustelu jatkui seuraavasti:

– Hei, olen Kataja Mäki tai oikeasti Juniper Hill ja minulla on ongelma. Voinko puhua englantia. Tämä on helpompi selittää englanniksi.

– Totta kai, ole hyvä!

– Olen musiikkitieteen opiskelija UCLA:ssa ja olen saanut Fulbright-apurahan Suomeen. Opiskelisin maailmanmusiikkia Sibelius-Akatemiassa ensi lukuvuoden. Apurahani vaatii suomen kielen jatkuvaa opiskelua ja taitoa. Olen opiskellut suomea täällä UCLA:ssa, mutta meillä ei ole enää kurssia, jolla voisin jatkaa opintojani. Voisinko opiskella etänä suomea UC Berkeleyyn kursilla sinun oppilaana?

– Hmm, teoriassa kyllä, mutta minun täytyy ottaa selvää, miten se voisi toimia käytännössä. Voinko meilata sinulle tietoja, kun kyselen lisää.

– Totta kai.

Istuin hetken, huokasin syvään ja mietin asiaa. Minulla oli kolme päivää aikaa kehitellä jotakin Kataja/Juniperille, ennen kuin kevätlukukausi pyörähtäisi käyntiin 14. tammikuuta. Koska periaatteeni on aina ollut, että ongelmat on tehty ylitettäväksi ja että kaikkea uutta täytyy kokeilla, marssin suomiohjelman johtajan, professori John Lindowin puheille. John oli maininnut osallistuneensa etäopetuskomitean kokouksiin, joten hän oli ilmeisen kiinnostunut asiasta. Lisäksi laitoksemme pohjoismaisten kielten oppilasmäärät olivat pieniä, ja jopa yksikin lisäoppilas olisi todella tervetullut.

-Soitetaan heti Timille, pomoni John Lindow sanoi ja näppäili numeron. Tim oli UCLA:n Scandinavian ohjelman professori Timothy R. Tangherlini, joka oli jo vuoden ajan innokkaasti suunnitellut kampustenvälistä pilottiprojektia pohjoismaisten kielten etäopetukseen. Jo 2000-luvun alussa sekä suomen että tanskan ryhmät olivat pieniä, ja tekemällä kampusten välistä yhteistyötä oli tavoitteena myös saada opiskelijamäärät nousuun. Ja näinhän myös kävi!

Vuonna 2001 professori Tangherlini, professori Maria Polinsky (UC San Diego) ja professori John Lindow (UC Berkeley) olivat alkaneet suunnitella apurahan turvin etäopetusta, jossa hyödynnettäisiin Internet 2.0 -tekniikkaa, nopeita videoneuvotteluja ja jo olemassa olevia kampusvälisiä kurssi-ilmoittautumissopimuksia. Näillä keinoin koordinoitaisiin opetusta University of Californian 'vähemmän opetetuissa kielissä' (Less Commonly Taught Languages). Käytännössä sopimus tarkoitti sitä, että millä tahansa UC-kampuksella opiskeleva henkilö voi halutessaan valita kurseja kaikilta UC-kampuksilta, ja suoritettut opinnot lukeutuvat tutkintoon. University of California muodostaa yhdeksän kampuksen ryppään.

Sopimuksen seurauksena pohjoismaisia kieliä alettiin tarjota etänä muutamalle UC-kampukselle. Useimmilla kampuksilla tämä mahdollisti esim. suomen opiskelun ensimmäistä kertaa. Kyseessä oli siis mittava uudistus, vaikkakin pienille, mutta sitä innokkaammille oppilasmäärille.

Aikatauluttaminen

Tärkeä kysymys oli aikatauluongelman ratkaiseminen. Useimmat UC-kampukset seuraavat nk. neljännesaikataulua (quarter schedule), eli lukuvuoden aikana on kolme kymmenen viikon lukukautta ja neljäs, vapaaehtoinen kesälukukausi. UC Berkeley – ja uusin University of California-kampus, UC Merced, joka avattiin syyslukukaudella 2005, seuraavat kahden vuosittaisen

lukukauden aikataulua – ja tarjoavat kaksi lyhyempää kesäsessiota. Lukuvuodet kampuksilla alkavat eri aikaan: Berkeleyssä aloitetaan lukuvuosi elokuun loppupuolella, kun taas esimerkiksi Los Angelesissa ensimmäinen kurssitapaaminen on usein lokakuun alussa.

Tämä aikatauluero aiheutti paljon päänvaivaa, kun kielikurssien avaamista eri kampuksille suunniteltiin. Neljänneslukukautta seuraavien kampusten syyslukukausi alkaa vasta syyskuun lopussa tai lokakuun alussa, ja siinä vaiheessa Berkeleyn oppilaat ovat opiskelleet jo elokuun lopusta alkaen. Ensimmäisen lukukauden eli alkeistason kielikurssilla viiden viikon viivästys on mahdoton. Kokeiltiin eri vaihtoehtoja. Esimerkiksi tanskan syyslukukauden kurssit alkoivat vasta myöhemmin myös Berkeleyn kampuksella ja viikoittaista tuntimäärää lisättiin, kun taas suomen kurssit alkoivat jo elokuussa, Berkeleyn aikataulun mukaan. Ne videoitiin, ja videot olivat kurssille ilmoittautuneille saatavilla, joten he voivat opiskella itsenäisesti ja osallistua etäkurseille yliopistojensa avauduttua. Etäopetuksen alettua myös UC Irvine ja UC Davis lisättiin vastaanottajakampuksiksi.

Meillä opettajilla ei tietenkään ollut minkäänlaista koulutusta etäkurssien vetämiseen, kun hypäsimme kelkkaan. UC Berkeleyssä meitä oli kaksi: tanskalainen tohtoriopiskelija Hanne Pico Larsen ja minä. Meillä oli kuitenkin iso TV ja PolyCom-videokonferenssilaitte Scandinavian-laitoksen seminaarihuoneessa. Huhu kertoo, että Tim Tangherlini oli jotenkin onnistunut löytämään kolme PolyCom-laitetta ja ostanut ne käteisellä – ilman kuitteja kuorma-auton lavalta joltain LA:n huonomaineiselta alueelta. Laitokset olivat päättäneet olla kyselemättä asiasta sen enempää. Laitteet jaettiin sitten UCLA:n, UC San Diegon ja UC Berkeleyn kesken.

Etäopetuksen metodiikkaa

Ja niin pyörähti etäopetus käyntiin! Kun mietin kevätlukukautta etukäteen, odotin ongelmia. Neljännen lukukauden oppilaani olivat muodostaneet kiinteän oppimisyhteisön. He olivat kaikki innokkaita, ahkeria ja yhteistyöhön sitoutuneita opiskelijoita. Suurin huolenaiheeni oli teknologia ja sen tuomat mahdolliset ongelmat, jotka olisi ratkaistava heti, opetustilanteessa. UCLA:n videokonferenssipalvelut olivat kuitenkin ennakoineet monia ongelmatilanteista ja kehittäneet systeemin, joka toimi yllättävän hyvin. Myös oma kampuksemme Berkeley Language Center tarjosi teknologista asiantuntija-apua. Niinpä teknologiahuoleni hälvenivät vähitellen ja saatoinkin keskittyä etäopetuksen pedagogisiin vaatimuksiin.

Olin itse toiminut pitkään myös ESL (English as a Second Language) -opettajana ja opettajien kouluttajana. Metodini olivat aina olleet pitkälti oppilaiden yhteistyötä korostavia, pari- ja ryhmätöitä suosivia. Olin myös heti kurssien ensimmäisestä päivästä lähtien korostanut positiivisen ja kriittikittömän ryhmähengen luomista, sisäistä motivaatiota ja turvalliseen kielelliseen riskinottoon luotuja tilanteita. Nyt halusin soveltaa näitä samoja filosofioita etäopetukseen.

Oletin, että opetuksesta tulisi frontaalisempaa, kun televisioruudussa istuva etäoppilas piti ottaa huomioon. Niinpä suunnittelin kurssin, jolla oppilaat pitäisivät esitelmiä yksin sekä tekisivät projekteja, jotka vaativat vähemmän yhteistyötä. Periaatteenani oli kuitenkin alusta lähtien kommunikatiivisen etäisyyden minimoiminen. Kokeilin siis varovasti myös pari- ja ryhmätöharjoituksia. Yllätyksekseni kaikki sujuikin joustavasti ja etäisyys, se että Kataja oli satojen kilometrien päässä, unohtui nopeasti. Huokaisin helpotuksesta! Saatoin opettaa uskollisena omalle opetustyylilleni, vaikka joukossa olikin etäopiskelija.

Käytännön haasteita

Totta kai ilmaantui kaikenlaisia käytännön ongelmia, joita sitten ratkaisin parhaan kykyni mukaan. Onneksi pilottikokeilun apurahalla oli myös palkattu koordinaattori kehittämään etäopetusta. Tämä 'etäenkelimme', nimeltään Mel Strom, osoittautui korvaamattomaksi. Vuonna 2021 on vaikea kuvitella, että vuonna 2002 faksi oli ainoa keino lähettää materiaalia kampukselta toiselle. Saimme faksilaitteen Berkeleyn luokkatilaamme, mikä helpotti suuresti harjoitusten käyttämistä, kun opetustilanteessa syntyi yllättäen tarve harjoitella jotain tiettyä asiaa. Valitettavasti tilanne toisessa päässä, UCLA:ssa ei ollut yhtä yksinkertainen. Mel-enkeli joutui juoksemaan kolmen eri rakennuksen väliä toimistostaan rakennukseen, jossa faksi sijaitti ja sieltä sitten etäluokkaan, eri puolella kampusta olevaan rakennukseen. Kaikesta selvittiin tarkalla ennakkosuunnittelulla, joustavuudella ja hyvällä huumorilla.

Muistan myös joskus postittaneeni pelejä, kuten Arvaa kuka -pelin toisen pelilaudan muuttamine henkilökortteineen, toiselle kampukselle. Onneksi suomalaisten filmien katsominen toimi sujuvasti yhtä aikaa kaikilta kampuksilta. Yksi iso plussa oli myös useimpien etäoppilaiden innostus ja halu oppia. Nämä suomi-intoilijat olivat turhaan etsineet suomen kurssia jostain lähistöltä, ja tämä uusi tilaisuus oppia suomea otettiin melkein hartaalla kiitollisuudella vastaan. Valituksia ei kuulunut – paitsi kun toin luokkaan kulttuurin vaatimia herkkuja, kuten runebergintorttuita, laskiaispullia, mämmiä, simaa ja munkkeja. Silloin kuului vatsan murinaa ja toiveita pikapostituksesta.

Ylimääräinen haaste ilmaantui, kun Kataja ilmoitti olevansa vammaisopiskelija. Tätä en ollut tiennyt etukäteen. Hän ei pystynyt kirjoittamaan pitkää tekstiä. Niinpä esseet ja kirjoitelmat eivät olleet hänelle mahdollisia. Tarkistin kaikki hänen kotitehtävänsä suullisesti, puhelinyhteydellä. Löysimme onneksemme suomalaisen opiskelijan, joka suostui opintopisteitä vastaan juttelemaan Katajan kanssa puoli tuntia joka viikko ja käymään läpi kaikki kirjoitelmat ja koti-tehtävät. Lopputentistä kehkeytyi ongelma, koska ison osan tentistä muodosti tutkielma. Kataja esitti siitä tiivistelmän muiden oppilaiden tavoin ja lähetti sitten kasetin, jolla koko tentti oli suullisena. UCLA ei ollut yrityksistään huolimatta onnistunut löytämään suomen kielen taitoista litteroijaa. (Yliopistoilla on Kaliforniassa velvollisuus tarjota vammaisopiskelijoille kaikki

näiden tarvitsema tuki.) Myös pienemmät kokeet olivat haasteellisia. Päädyimme metodiin, jossa Mel sai kokeet faksilla, kiikutti ne sitten oppilaille, valvoi tentin ja faksasi tentit takaisin. Monimutkaista, mutta toimihan sekin.

Alkuvuosina myös teknologia petti usein ylikuormituksen vuoksi. Myöhemmin tämäkin tilanne vähitellen korjaantui ja Berkeley Language Center mukautti luokkatilojaan etäopetustiloiksi. Vaatimattomasta alusta alkoi lumipallomainen etäopetusbuumi, ja meistä pioneereista tuli äkkiä kysyttyjä 'eksperttejä', kun yhä useammat niin kutsutut Less Commonly Taught -kielet alkoivat järjestää etäopetusta. Etäopetusluokkien varauslistat olivat täynnä aamusta iltaan, kun khmer, takalog, telugu ynnä muut alkoivat kilpailla tilasta esimerkiksi tanskan ja suomen kanssa.

Eicca

Yksi mieleenpainuvimmista etäoppilaistani oli Eicca. Eicca opiskeli UC Irvinessa, Etelä-Kaliforniassa ja aloitti suomen alkeiskurssin syksyllä 2005. Hän oli saanut taistella byrokratiaa vastaan todella sisukkaasti ja saanut lopulta opinto-ohjaajansa ja yliopiston teknologiakeskuksen vakuuttettua, että vieraan kielen opiskelu voisi sujua näinkin - etänä. Ja näin Eiccasta tuli UC Irvinen ensimmäinen vieraan kielen "etä"opiskelija. Eicca oli kasvanut monikielisessä perheessä, jossa puhuttiin englantia, arabiaa ja espanjaa. Miksi nyt sitten suomi näiden lisäksi? Kun Eicca ensimmäisellä tunnilla ilmoitti nimekseen Eikka, kirjoitin sen taululle kahdella koolla: EIKKA. -Ei, ei... E-I-C-C-A, ilmoitti hän. Hän julisti rakastavansa Apocalypticää ja oli Eicca Toppinen -fani - ja sen takia hän halusi olla Eicca, kahdella ceellä. Samasta syystä hän myös halusi opiskella suomea. Eicca oli loistava oppilas; hän opiskeli suomea etänä kolme vuotta. Näiden vuosien aikana hänelle ei annettu lupaa käyttää kursseilla omaa kannettavaansa, jossa oli kamera, vaan hänen täytyi mennä yliopiston digitaalikeskukseen 'kurssille'.

Vuonna 2006 osallistuin etäopetuskonferenssiin, jonka UC Consortium for Language Learning and Teaching oli järjestänyt. Tämän komission työnkuva on kieltenopetuksen kehittäminen kaikilla UC-kampuksilla ja myös kampusten välillä. Komission jäsenet olivat vannoutuneita etäopetuksen kannattajia. Eicca oli kirjoittanut etäopetuskyselyyn (josta en ollut tietoinen) niin positiivisen vastauksen, että minua tultiin konferenssissa onnittelemaan. Kiittelin ja kumartelin, vaikka minulla ei ollut aavistustakaan, minkä takia nämä ylenpalttiset onnittelet.

Myöhemmin sain kopion Eiccan sähköpostista. Se on tässä lyhennettynä.

The long distance learning was a great experience. After a few classes, I became quite comfortable and compared to lecture halls of 200+ students, this environment was much more intimate. I felt like I was a student in Berkeley. I was able to see everything the Berkeley students saw by simply moving the camera with a remote control and I was able to control the sound. We emailed assignments by the scheduled due dates, took tests and wrote papers, and the mail took care of the rest. The fact that the learning was distance did nothing to the educational value of the class, and I undoubtedly participated more in the Finnish class than any others this year.

Kesällä 2006 tapasin Eiccan lopultakin kasvokkain Asematorilla Helsingissä. Hän oli juuri lentänyt Kaliforniasta Suomeen osallistuakseen CIMO:n kesäkursseille, ja minä satuin olemaan Helsingissä. Seuraavana vuonna minulla oli myös tilaisuus opettaa kerran UC Irvinesta käsin, ja samalla Berkeleyyn oppilaani saivat kokea etäopiskelijan roolin. Eiccan pääaineet UC Irvinessä olivat naistutkimus ja sosiologia. Hänen suomiseikkailunsa jatkuivat Tampereen yliopistossa, mihin hänet vuonna 2009 valittiin sukupuolentutkimuksen jatko-opiskelijaksi Yhteiskuntatieteiden tiedekuntaan.

Päivitys: Kataja ja Eicca vuonna 2021

Otin yhteyttä sekä Katajaan että Eiccaan. Molemmat ovat säilyttäneet suomen kielen taitonsa hyvin! Kataja toimii professorina Würzburgin yliopiston etnomusiikin laitoksella Saksassa. Hän kertoi edistyneensä aikoinaan suomen taidoissaan niin pitkälle, että pystyi haastattelemaan tutkimuskohteitaan suomeksi. Hän muisteli etäopetusta lämmöllä ja kiittollisuudella ja kertoi sen myös toimineen yllättävän hyvin. Eicca taas asui Suomessa niin pitkään, että sai Suomen kansalaisuuden kymmenen Suomi-vuoden jälkeen. Hänen gradunsa Tampereen yliopistoon valmistui vuonna 2011, ja hän työskentelee nyt Sveitsissä YK:n UNAIDS-järjestössä Suomen ulkoministeriön suomalaisena apulaisasiantuntijana. Eicca korostaa, ettei olisi koskaan päätynyt nykyiseen työhönsä ja elämäkuvioihinsa ilman suomen etäkursseja. Hän on ikuisesti kiitollinen siitä, että sai olla yksi etäsuomen pioneeriopiskelijoista.

Syksy 2017

Sirpan jäätyä eläkkeelle toukokuussa 2017 näytti kampusten välinen opetusyhteistyö jo suhteellisen ammattimaiselta. Kenenkään ei enää tarvinnut juosta rakennuksesta toiseen faksien kanssa, ja opetusteknologia oli tehnyt jättimäisen harppauksen. Berkeleyssä Kielikeskuksella oli jo useita Zoom-huoneita ja kiinnostus kampusten väliseen yhteistyöhön muidenkin kielten keskuudessa oli lisääntynyt. Muun muassa arabiaa, kisiin-kieltä ja khmeriä opetettiin jo rutinoituneesti suomen ja tanskan mallin mukaan. Pidin työpajoja Berkeleyn kielikeskuksen lehtoreille Zoom-kurssien suunnittelusta ja käytännön asioista kampusten välisessä yhteistyössä.

UC Berkeleyn Scandinavian -laitos uudisti seminaarihuoneen futuristiseksi Zoomroom-huoneeksi loppuvuodesta 2017. Tammikuussa pääsin opettamaan upouuteen työtilaan, jossa vastakaisilla seinillä komeilivat jättimäiset televisioruudut ja opettaja käytti etäyhteyttä, jakoi sisältöä kannettavalta tietokoneelta ja pöytäkoneelta Star Trek -tyyppisen konsolin kautta. Lukuvuoden 2017–2018 aikana suomen alkeis- ja jatkokursseilla oli opiskelijoita UC-kampuksien lisäksi myös Etelä-Dakotasta, Minnesotasta ja Stanfordin yliopistosta. Myös muiden kuin tutkinto-opiskelijoiden määrä on kasvussa suomen kursseilla, kuten muissakin pienissä kielissä.

Zoom-huone toimii hyvin, silloin kun kaikki tekniikka toimii yhtä aikaa. Ohjelman käyttäminen ei ole vaikeaa, mutta ohjelmaa pyörittävät tietokoneet, navigointiin tarvittavat iPadit ja etäopiskelijoiden osallistumiseksi välttämättömät televisioruudut ja nämä toisiinsa kytkevien kaapeleiden sillisalaatti aiheuttavat välillä niin paljon teknisiä ongelmia, että kurssit siirtyivät verkkoon siksi aikaa, kun kaapeleita tarkisteltiin ja iPadien päivityksiä tehtiin. Onneksi olin opettanut täysin Zoom-pohjaisia ruotsin kielikursseja UCLA:lle jo muutamaa vuotta aikaisemmin, ja käytännön opetustyö Zoomissa ei tuntunut vaikealta.

Lumi ja Väinö – erilaisia opiskelijoita samassa ryhmässä

Lumi oli yhteiskuntatieteiden opiskelija UC Santa Cruzin kampuksella ja otti minuun yhteyttä jo edellisenä vuonna ennen ensimmäistä suomen kielikurssiaan. Lumi kertoi siskonsa olevan naimisissa suomalaisen kanssa Etelä-Suomessa, ja Lumi oli käynyt kyläilemässä useita kertoja. Hän tunnisti Muumit, Marimekon kukkakuosin, tykkäsi suomalaisista irtokarkeista, saunasta ja fanitti mitä merkillisimpiä suomalaisia bändejä, lähinnä vaihtoehtoista räppiä, jota koko kurssi kuunteli mielenkiinnolla lukukauden edetessä.

Opiskellessaan suomen alkeita Väinö työskenteli pienen luterilaisen seurakunnan pappina keskellä Yhdysvaltoja, suurien preerioiden osavaltiossa. Väinö määritteli itsensä kolmannen polven amerikansuomalaiseksi. Hänen isoäitinsä oli syntynyt Suomessa ja tullut Yhdysvaltoihin pienenä lapsena. Väinöllä ei ollut ollut kontaktia suomen kieleen tai Suomeen ennen kielikursseille

ilmoittautumista. Hänellä oli suunnitelmissa pitää virkavapaata Suomessa kuusihenkisen perheensä kanssa ja oppia sen verran suomea, että voisi esimerkiksi ymmärtää jotain suomenkielisestä jumalanpalveluksesta. Väinö tuli tunneille välillä sakastista papin virkavaatteet yllään, toisinaan hän avasi yhteyden kurssille kotoaan keittiöstä.

Lumi ja Väinö osallistuivat Berkeleyn suomen tunneille Zoomin kautta, ja heillä oli oma vakiintunut paikkansa luokassa, kuten muillakin opiskelijoilla. Zoom-opiskelijat ovat ovaalin muotoisen pöydän päässä, seinällä valtavalla televisioruudulla. Lumi ajoi muutaman kerran Santa Cruzista Berkeleyhin “huvin vuoksi” voidakseen olla mukana tunnilla ja tavata kaikki kasvokkain. Väinölle vierailu Berkeleyn kampukselle jäi haaveilun tasolle, hänelle visiitti olisi tarkoittanut usean tunnin lentomatkaa! Lumi ällistyi nähdessään valtavat televisiot, oman paikkansa siis, ja kertoi aina ajatelleensa istuvansa meidän kanssamme samankokoisena ja muutenkin samanaikaisena opiskelijana kuin muutkin. Tämä kertoo minun mielestäni siitä, että Zoomin tai minkä muun tahansa teknologian kautta kurssille osallistuvat todella ovat osa ryhmää. Tähän täytyy kuitenkin lisätä, että etäopiskelijan luonteella on suuri merkitys opetustilanteessa, ja Zoom-luokassa opiskelijoiden avoimuus tai sisäänpäin kääntyneisyys korostuu - jos etäopiskelija ei ole aktiivinen ja kaupan päälle kokee olevansa erillään muista, on ryhmäkoheesio vaikeampi saavuttaa. Onneksi Berkeleyn suomen kursseilla opiskelleet ihmiset paria poikkeusta lukuun ottamatta ovat olleet todella aktiivisia ja hauskoja.

Etäopiskelijat solahtavat nopeasti osaksi ryhmädynamiikkaa. Korttipeleissä lähiopiskelija näyttää kameralle kortteja, tietokoneelta materiaalia jaettaessa etäopiskelijat näkevät ruuduillaan täsmälleen saman materiaalin kuin luokassa istuvat opiskelijat. Ovaalin muotoinen pöytä tekee piirissä istumisen etäopiskelijoiden kanssa mahdolliseksi, kun pöytä on television ruutujen edessä niin, ettei kukaan käännä toiselle selkää. Etäopiskelijat todellakin ovat saumaton osa ryhmää. Berkeleyn yliopistolla kerätään opiskelijoilta palautetta jokaisen lukuvuoden päätteeksi, ja kurssilaisten kiitollisuus mahdollisuudesta opiskella suomea kotikampukseltaan on liikuttavaa.

Lumi osallistui Suomen opetusministeriön järjestämälle kesäkurssille Turussa ja UC Santa Cruzista valmistuttuaan hän suorittaa suomalaisella yliopistolla maisterin tutkintoa Peace and Conflict Studies -ohjelmassa. Hän rakastaa edelleen irtokarkkeja, lunta ja saunaa. Väinön opinnot jäivät tauolle viidennen lapsen synnyttyä.

Etäopetus on muutakin kuin Zoom-luokka

Kevätlukukaudella 2018 Berkeleyn opiskelijat ehdottivat, että voisimme pitää kerran viikossa kurssin täysin etänä ja tavata kaksi kertaa viikossa Zoom-huoneessa etäopiskelijoiden kanssa. Käytännössä tämä järjestely osoittautui erinomaiseksi. Luokahuoneessa pariharjoitusten tekeminen on vaikeaa monestakin syystä. Ensimmäinen ongelma on se, että etäopiskelijat eivät ole

samassa paikassa kuten Polycom-teknologian aikana, jolloin oli mahdollista laittaa yksi opiskelija Polycom-systeemin eteen ja säätää ääntä pienemmälle, niin että kaksi opiskelijaa tai pieni ryhmä saattoi harjoitella yhdessä. Kuluneen neljän vuoden aikana etäopiskelijoita on suomen kielikursseilla ollut yleensä noin puolet, joskus jopa enemmän kuin Berkeleyn “lähiopiskelijoita”. Kun Zoomia käytetään osana teknologialuokkaa, ei pienryhmätoiminto (breakout rooms) ole mahdollinen. Jos halusin opiskelijoiden tekevän parityötä, täytyi keksiä jotain muuta.

Poikkeuksetta kaikilla opiskelijoilla on älypuhelin, eikä ketään haitannut jakaa puhelinnumeroaan kurssilaisten kesken. Välillä käytimme pariharjoituksiin puhelinten chat-sovellusta tai videopuhelua, näin kaikki pääsivät harjoittelemaan rupattelua kaikkien kurssilaisten kanssa. Puhelimet olivat myös erinomainen kommunikaatioväline, kun suomen kielikurssi siirtyi ulos harjoittelemaan kartan kanssa kulkemista, tien kysymistä ja neuvomista kampuksella. Etäopiskelijoilla oli sama kartta kuin kampuksen lähiopiskelijoilla, ja parit opastivat toisiaan navigoimaan Berkeleyn kampuksella.

Tein kesällä 2018 UC Berkeleyssä Digital Pedagogy Fellowship -kokonaisuuden, ja kukapa olisi arvannut, miten suureen arvoon noiden kuukausien työ nousisi. Kiinnostus digitaalista pedagogiikkaa kohtaan oli vielä pari vuotta sitten vähäistä, ja ryhmässä oli vain 20 lehtoria. Vaikka digi-aspekti ei ollutkaan mitään uutta suomen kurssien vinkkelistä, opin kuukausien aikana paljon uutta ja pääsin käyttämään uusia taitojani sekä opettamaan muita nopeammin kuin olisin osannut arvata.

Kalifornian maastopalot ja Covid-pandemia

Kaliforniassa on aina ollut maastopaloja, mutta syksyn 2018 tuhoisat palot olivat kuitenkin ensimmäiset, joiden vuoksi koulut ja Berkeleyn yliopiston kampus jouduttiin sulkemaan savun ja alueen mittavien sähkökatkosten vuoksi. Kun muut yliopiston kurssit yksinkertaisesti peruttiin, ja opetushenkilökunta ja opiskelijat pysyivät visusti kodeissaan ilmanpuhdistimien ääressä, suomen kielikurssit jatkuivat Zoomissa. Syksyn 2019 ja 2020 maastopalot olivat entistä rajumpia, mutta kampuksilla oli havahduttu muuttuneeseen maailmaan ja Zoomin käyttöä harjoiteltiin myös muilla laitoksilla. Tässä vaiheessa myös skeptikot, jotka olivat olleet lujasti sitä mieltä, että “online teaching will never work”, ottivat kaikessa hiljaisuudessa yhteyttä ja pyysivät apua Zoomin käyttöön ja vinkkejä teknologia-avusteiseen pedagogiaan. Tuntui erityisen mukavalta voida kerrankin olla neuvonantaja ja alansa ekspertti - pienen kielen lehtorina tällaisiin asiantuntija-tehtäviin pääsee aika harvoin.

Maaliskuussa 2020 Covid-pandemia oli saavuttanut myös Yhdysvaltojen länsirannikon ja kaikki koulut ja yliopiston kampukset suljettiin “toistaiseksi”. Tätä artikkelia kirjoitettaessa sulkutila on jatkunut jo yli vuoden. Suomen alkeiskurssilla oli 13 opiskelijaa syyslukukaudella – suurin

ryhmä pitkästä aikaa. Kysyin opiskelijoilta, mikä sai heidät ilmoittautumaan suomen alkeiskurs-
sille juuri nyt, ja vastaus oli yksiselitteisesti Zoom. Näyttää siltä, että kun kaikki ovat etänä, on
helpompi tulla mukaan. Kukaan opiskelijoista ei ollut Berkeleyssä. Yksi oli Nevadassa Kalifor-
nian rajalla ja raportoi maastopalojen etenemisestä suuren järven toisella puolella, toinen oli
Palm Desertissä ilmastointilaitteet kaakossa hurjan helteen vuoksi, minä istuin kotona Albanyn
pikkukaupungissa toimien lasteni kotikouluopettajana oman opetustyöni ohessa. Sankka savu
pimensi auringon, syyskuun yhdeksäntenä päivänä taivas oli tumman oranssi ja puutarhan val-
koiset kukat peittyivät taivaalta satavaan nokeen. Covid-tartunnat hipoivat pilviä ja koko San
Franciscon lahden alue oli täydellisessä sulkutilassa. Mutta mitä tapahtui kolme kertaa viikossa
tunnin ajan aamulla ja iltapäivällä? Minä menin töihin Zoomiin opettamaan suomea opiske-
lijoille, jotka viikko toisensa jälkeen palasivat partitiivien, sanatyypin ja t-monikkojen tur-
valliseen maailmaan. Kiitän mielessäni Scandinavian-laitosta ja kaikkia etäsuomen pioneereja,
ilman teitä en olisi nyt tässä.

Viimeistään Covid-pandemia on näyttänyt etäopetuksen huiman potentiaalin yliopistokonteks-
tissa, ja etäopetus tulee varmasti jatkumaan myös pandemian jälkeen. Odotan malttamattomana
pääsyä yliopistokampukselle, opiskelijoiden tapaamista luokassa ja televisioruudun välityksellä.
Vaikka Zoom on mahtava apu opetustyössä, on opiskelijoiden kohtaaminen oppimistilanteessa
ilman teknologiaa korvaamatonta.

**SIRPA TUOMAINEN toimi suomen kielen lehtorina 1996–2017 University of Californiassa
Berkeleyssä.**

**LOTTA WECKSTRÖM on toiminut suomen kielen lehtorina samassa yliopistossa vuodesta
2017 lähtien.**

Kielistudiosta breakout roomeihin

Opetuksen siirtyminen verkkoon ja sen mukanaan tuomat uudet järjestelyt

Olen opettanut suomen kieltä Gdańskin yliopistossa vuodesta 2017. Laitoksemme sijaitsee hiljattain rakennetussa, pohjoismaista minimalismia huokuvassa Neofilologian rakennuksessa, jossa minulla on ollut käytössäni viihtyisä työhuone ja päivääni piristämässä mukavat työkaverit. Keväällä 2020 helmikuun puolenvälin tienoilla olimme palanneet talvilomaviikolta takaisin sorvin ääreen aloittelemaan uutta lukukautta epätietoisissa tunnelmissa. Seinille ja sisäänkäyntien lähetyville oli alkanut ilmestyä käsienpesusta muistuttelevia julisteita, puheet koronaviruksesta kiersivät käytävillä. Tuolloin kukaan ei vielä oikein käsittänyt tilanteen vakavuutta.

Jotain hyvää uusi lukukausi kuitenkin toi tullessaan: Iloitsin siitä, että lähes kaikki kurssini olivat ainakin osittain kielistudiossa. Sen varaan olin suunnitellut tuntini. Kovin kauaa emme ehtineet opiskelijoiden kanssa tuosta luksuksesta nauttia, kun opetus keskeytettiin maaliskuussa kahdeksi viikoksi. Siirryimme lähes heti etäopetukseen. Laitoksen kokouksissa ja sähköpostilistoilla esitettiin toiveikkaita veikkauksia, että ehkä toukokuussa voisimme siirtyä takaisin yliopistolle, tai että kesäkuun tentit pidettäisiin kampuksella. Nyt vuotta myöhemmin olemme edelleen nettiopetuksen tiellä. Tilapäisratkaisusta on tullut uusi normaali.

Tässä artikkelissa kerron kertarysäyksellä tapahtuneesta siirtymisestä verkko-opetukseen. Kirjoitan omien kokemuksieni ja havaintojeni pohjalta. Artikkelissa esittämäni toimintatavat eivät tietenkään sovi kaikille, koska jokainen ryhmä toimii omalla tavallaan ja ryhmän tuntee parhaiten sitä opettava opettaja. Aluksi kerron siitä, millaisissa tunnelmissa siirryimme etäopetukseen ja miten se käytännössä sujui. Tuon esille lyhyesti erilaisia tilanteen mukanaan tuomia haasteita ja kerron, miten olen niitä itse lähestynyt. Pohdin etäopetusta myös opiskelijoiden näkökulmasta.

Kevättalvi 2020

Olen niitä opettajia, joista on mukava jakaa opiskelijoille sanakortteja, lehdistä leikattuja kuvia ja sanomalehtiä luettavaksi. Pelit ja pienryhmäkeskustelut antavat opettajalle pienen hengähdystauon puhumisesta, ja konkreettinen käsillä tekeminen ja keskusteleminen tauottavat opiskelijoiden teoriapainotteista, luentojen täyttämää päivää. Aikaisemmin mainitsemani kielistudio on ollut ahkerassa käytössä, ja samoissa merkeissä oli tarkoitus jatkaa keväällä 2020. Alkanutta lukukautta varjostivat tuolloin vielä epäselvät tiedot jo moniin Euroopan maihin rantautuneesta viruksesta. Opetus kuitenkin jatkui tavalliseen tapaan, kunnes maaliskuussa yliopisto päätettiin sulkea kahdeksi viikoksi. Tilanne oli uusi meille kaikille.

Laitoksemme johto reagoi nopeasti, ja alkoi lähes välitön verkko-opetukseen siirtyminen: yliopisto tarjosi alustaksi Microsoft Teamsin, ja IT-tuki piti melkein tauotta Teams-koulutuksia. Etäopetukseen siirtymisen alkurysäys tapahtui nopeasti, ja koko opettajan toimenkuva tuntui muuttuneen yhdessä yössä: yhtäkkiä piti osata käyttää erilaisia oppimisalustoja, olla oman elämänsä IT-tukihenkilö (yliopiston IT-palvelu teki töitä kirjaimellisesti kellon ympäri, eikä jokaisesta pienestä ongelmasta halunnut kuormittaa sitä lisää) ja yrittää tasapainottaa lisääntyntä ruutu-aikaa muun arjen kanssa. Samaan aikaan netti pursusi kauhuskenaarioita, ulkona liikkumista käskettiin välttää ja lennot Suomeen keskeytettiin. Silti tavallinen arki pyöri eteenpäin.

Muistan vieläkin ensimmäisen etäopetustuntini, miten klikkasin uuden kokouksen alkaneeksi ja odotin, että opiskelijat yksi kerrallaan pulpahtavat paikalle. En ollut aikaisemmin opettanut isoa ryhmää verkossa, joten olin ennen ensimmäistä etätuntia yrittänyt etsiä netistä vinkkejä siihen, miten verkko-opetuksen saisi sujumaan. Nythän mitä erikoisempia vinkkejä, sekä artikkeleita että videoita, löytyy pilvin pimein. Ensimmäiset tunnit olivat itselleni kuormittavia – ja varmasti myös opiskelijoille. Tuolloin, kun etäopetuksesta ei ollut tullut vielä rutiinia, oli ajankäyttö vielä haastavaa, koska käytössä ei ollut kaikkia samoja välineitä kuin lähiopetuksessa. Yliopiston kaapissa minulla sentään olisi ollut pelejä, kotiyliopistoni vanhoja lehtiä ja ties mitä muuta, millä usein tasapainotin teoriaa ja kielioppia. Kaikki olivat tuolloin vielä niin ymmällään uudesta tilanteesta, että oli helppo joustaa puolin ja toisin.

Runsaudenpula

Uusi oppimisympäristö on pakottanut kaltaiseni vanhan koulukunnan paperilla palautettujen esseiden suosijat siirtymään kertaheitolla sähköisesti palautettuihin kurssitöihin ja sähköisiin aineistoihin. Ympäristön kannalta se on hyvä vaihtoehto. Nuorimmat opiskelijat ovat tottuneet käyttämään sähköisiä aineistoja eri tavalla kuin itse opiskeluaikoinani, vaikka he ovatkin sanooneet, että jatkuva näyttötyöskentely rasittaa silmiä. Näytön tauko-aika ja jaloittelutauot ovat enemmän kuin tarpeen.

Koronakeväänä tuskailin, kuinka voisin aktivoida opiskelijoita entiseen tapaan, miten esitelmät järjestetään ja miten pienryhmäkeskustelut toimivat. Nyt tämä ongelma tuntuu jo kääntyneen pääläelleen: kaikkea on verkossa – ja paljon. Sovelluksia on saatavilla maksuttomina ja maksullisina, osa vaatii rekisteröitymisen ja osa ei. Nyt pitää jopa valikoida, sillä ihan kaikkea ei voi käyttää. Mitä tulee keskusteluihin, opiskelijat onneksi oppivat nopeasti käyttämään Teamsin toimintoja, ja siirtyminen pienryhmiin sujui hyvin alusta alkaen. Koska jokaista ryhmää ei pysty samalla tavalla kuuntelemaan kuin luokassa, nimitin yleensä jonkun opiskelijoista kokouksen sihteeriksi, joka kirjoitti keskustelun pääkohdat ylös.

Kokeita varten olen kokeillut käyttää eri alustoja: opiskelijat ovat kirjoittaneet esseitä joko Microsoft Teamsissa tai jaetussa Google Docs -asiakirjassa tai ladanneet kokeen omalle tietokoneelleen ja palauttaneet sen sitten sähköpostitse tai Teamsin kautta. Google Formsin kyselytoiminnon lisäksi olen käyttänyt sovellusta nimeltä Socratic, joka ei vaadi opiskelijoilta erillistä rekisteröitymistä. Koe voi sujua niin, että opiskelijat itse klikkaavat tehtävästä toiseen tai niin, että opettaja klikkaa seuraavan kysymyksen näkyviin, kun tietty aika on kulunut. Olen opetellut käyttämään erilaisia alustoja siitäkin syystä, että erilaisia kysymyksiä on helpompi tarkistaa eri tavalla: joissain sovelluksissa vastaukset voi lopuksi ladata koneelle kätevässä PDF-muodossa ja tarkistaa. Näitä kokeita tarkistaessani koin olevani kaikkein lähimpänä paperikokeiden tarkistamista. Google Formsissa näen kaikki saman kysymyksen vastaukset kerralla, jolloin tarkistaminen sujuu nopeasti. Toki muitakin vaihtoehtoja on, mutta nämä olen kokenut itselleni ja ryhmälleni helpoimmiksi käyttää.

Kesäkuussa 2020 oli ensimmäisen kokonaan verkossa järjestetyn koeviikon aika. Opiskelijat saivat hyvin seikkaperäiset ohjeet, joihin kuului kuvakaappauksen ottaminen puolen tunnin välein. Mikäli opiskelijalle ilmaantuisi ongelmia, olisi jonkinlainen todiste kokeenkulusta tallessa tietokoneen uumenissa. Kokeista onneksi selvittiin kunnialla. Kuvakaappausohjeet tehtiin sen vuoksi, että opiskelijat muistaisivat tallentaa työnsä tasaisin väliajoin ja jos tietokone sammuisi yllättäen, koko teksti ei silti katoaisi. Pieni tuskanhiki pääsi nousemaan pintaan, kun ennen suunnitelluista kokeista Teams oli saanut kevästä tarpeekseen ja lakkasi toimimasta. Ei muuta kuin soitto IT-tukeen, ja onneksi ongelma saatiin hoidettua lataamalla sovellus uudelleen. Kyllä siinä opettaja huokasi helpotuksesta, kun arvosanat olivat tietokannassa ja opiskelijat olivat saaneet esseensä takaisin.

Viestintää silmät kiinni

Varmasti lähes jokainen verkossa opettava on ollut tilanteessa, jossa opiskelijoiden kamerat eivät ole päällä ja vastassa on ruutu, jossa näkyvät vain opiskelijoiden nimikirjaimet. Jos kysymystä ei erikseen osoita jollekulle (vaikka se onkin etäopetuksessa hyvä tapa pitää ryhmä aktiivisena, myös spontaania keskustelua kaipaa), voi vastassa olla tyhjä ruutu ja hiljaisuus. Siinä sitä sitten istuu marraskuussa vuoden pimeimpään aikaan keinovalon loisteessa, väsyneenä sekä pandemian vuoksi että huonosti nukutun yön jälkeen ja laskee päiviä kesään. En ota kamerasääntöihin kantaa, koska ne ovat oppilaitos- tai opettajakohtaisia. Enkä tarkoita sitä, että opiskelijoita pitäisi vahtia, vaan sitä, että keskustelukumppanin näkemistä kaipaa, sillä keskustelu luonnistuu yleensä paremmin, kun näkee, miten toinen reagoi. Tekniikan läsnäolo on muuttanut elämäämme paljon, eikä aina myönteisellä tavalla: ehkä päälle laitettu kamera herättää närää siksi, että nykyään on helppo ottaa kuvakaappaus tai nauhoittaa opettajaa tai kurssikaveria ja jakaa videoita ja kuvia opiskelijoiden kesken ja verkossa. Itse olen sitä sukupolvea, joille iskostettiin koulussa, että kaikki mikä menee verkkoon, pysyy siellä. Nuoremmat parikymppiset opiskelijat tuntuvat joskus jopa toivovan sitä.

Eräs etäopiskelun varjopuoli liittyy odotuksiin. Opettajat yrittävät parhaansa mukaan joustaa verkko- ja tietokoneongelmien suossa, tehdä tunteista mielekkäitä ja ymmärtää, että kuormittava tilanne voi vaikuttaa ja vaikuttaankin nuoriin hyvin voimakkaasti ja jokaiseen omalla tavallaan. Tämä saattaa olla monelle ensimmäinen vaikea koettelemus elämässä: liikkumista ja ystävien tapaamista on rajoitettu, harrastukset ovat tauolla ja julkiset paikat ovat kiinni. On opiskelijoita, jotka käyvät töissä kodin ulkopuolella, ja hygieniasuositusten noudattaminen ja alituisen mielessä pitäminen voivat myös kuormittaa ja pelottaa. Opettaja on usein henkilö, joka saattaa tavata opiskelijoita useasti viikossa, lähes päivittäin. Kun pandemia, joskus jopa viikoittain muuttuvat rajoitukset ja jatkuva istuminen näytön edessä alkavat ärsyttää, voi paremman tahon puuttuessa tuntua helpoimmalta purkaa pahaa oloa juuri opettajiin. Odotukset etäopetuksen sujumisesta voivat olla joskus hyvinkin epärealistisia – sekä opettajien että opiskelijoiden taholta –, mikä sinänsä on ymmärrettävää, koska me kaikki olemme yhtä lailla uuden ja tuntemattoman edessä ja joudumme sopeutumaan. Yhteisön tuki ja avoin keskustelu ovat korvaamattomia.

Uudenlainen sukupolvikokemus

Syksyllä 2020 opintonsa aloitti uusi vuosikurssi. Lokakuussa yliopisto järjesti lyhyen tilaisuuden, jonka pitämiseen heltyi lupa pariksi tunniksi. Tilaisuudessa jokainen Skandinavistiikan ja fennistiikan laitoksen linja esittäytyi, ja lisäksi oli pari lyhyttä luentoa Pohjoismaiden kulttuurista – vähän esimakua yliopisto-opiskelusta. Tuona päivänä rakennuksen sisääntulon edessä seisoi jono opiskelijoita maskit kasvoillaan, jokaisen opiskelijan välissä oli pari metriä ja ovella

odotti käsien desinfiointi. Opettajakollegoita tervehdittiin pienen välimatkan päästä. Hymyt jäivät maskien taakse piiloon, mutta onneksi silmistä sentään pystyy näkemään, hymyileekö toinen.

Etukäteen suunniteltu tervetuliaisluento ei sujunut täysin suunnitelmien mukaan: Koska laitteet olivat seisseet käyttämättöminä yli puoli vuotta, videotykki ei toiminut, ja salissa juoksi IT-tukea yrittämässä paikantaa ongelmaa. Emme voineet heijastaa seinälle verkossa odottavia lehtoreita, joiden oli tarkoitus tervehtiä aloittavia opiskelijoita etänä. Pöydällä olevan läppärin näytöllä näkyi kasvoja, jotka odottivat kärsivällisesti, josko oma vuoro esittäytyä tulisi. Eräs opettaja otti läppärin ja kuljetti sitä luentosalin edessä niin, että kotisohville välittyisi vähän aloittamistunnelmia. Kaikkea tätä todisti silmät ymmyrkäisinä hiljainen, muutaman penkin päässä toisistaan istuva maskipäinen joukko opiskelijoita, joka varmasti muistaa tilanteen loppuelämänsä. Kuten varmasti me kaikki. Tämä jos mikä oli sitä paljon puhuttua ”uutta normaalia”, johon on vain täytynyt tottua. Huomasin kaipaavani asioita, joihin en tätä ennen ollut edes kiinnittänyt huomiota: täydet penkkirivit, katsekontaktit ja hymyt, pöydälle laskettu evässämpylä ja kahvikuppi.

Nyt keskustellaan paljon siitä, miten nuoret eivät pääse osallisiksi sukupolvikokemuksista ja muista opiskeluaikaa siivittävästä tärkeistä tilaisuuksista. Tällaisia muistoja meillä on monilla: vanhojenpäivä lukiossa, kastajaiset tai keltanokkabileet korkeakoulussa. Jokaisessa opinahjossa on omia tärkeitä perinteitä, joita koitetaan vaalia niin hyvin kuin etänä voidaan. Suomen kielen linja järjesti itsenäisyyspäiväjuhlan etänä syksyllä 2020. Juhlaan saapui – tai Teamsiin itsensä klikkasi – joukko laitoksen opiskelijoita ja muita Suomesta kiinnostuneita. Ohjelmassa oli muun muassa esitelmiä Suomesta, opiskelijoiden tekemiä kokkausvideoita ja lopuksi etukäteen nauhoitettu laulu. Tunnelmaan pystyi pääsemään kotioloissa pukeutumalla siniseen paitaan tai asettamalla jonkin kameran kuvaamalle alueelle jotakin Suomeen liittyvää, kuten Iittalan mukin tai poropehmolelun. Sosiaalisen median rooli korostuu nykyään aivan eri tavalla kuin ennen: laitoksen Instagram järjestää usein kuvakisoja esimerkiksi juuri juhlien aikoihin, jolloin kaikki kiinnostuneet voivat lähettää kuvia siitä, miten kotona juhliitaan.

Kai tämä uusi normaalikin – joka joskus toivottavasti jää taaksemme – on eräänlainen sukupolvikokemus. Moni yhdessä paikan päällä opintonsa aloittanut vuosikurssi lopettaa opintonsa etänä. Gdańskin yliopistosta ei valmistunut keväällä 2020 vuosiluokkaa, koska linja oli vielä pari vuotta sitten niin pieni, että uusia opiskelijoita otettiin sisään joka toinen vuosi. Opiskelijat, sekä uudet että vanhat, ovat hajallaan ympäri kotimaataan, eikä rajoitusten takia yhteistä ravintolailtaa edes voisi järjestääkään. Syksyllä 2020 aloittanut vuosikurssi tapasi toisensa lukukauden alussa järjestetyssä infopäivässä, mutta he eivät tietenkään tunteneet toisiaan silloin. Opiskelukavereihin on täytynyt tutustua netin kautta. Ryhmähenkeä vahvistavia ja opintoihin kuuluvia tilaisuuksia ja juhlia on ollut vain etänä. Jännittääkö opiskelijoita tavata toisensa kasvokkain? Millaisia haasteita etäopiskeluun yliopistossa tottuneille lähiopetukseen siirtyminen tuo?

Loppumietteitä

Itseäni on auttanut se, että olen opiskelijan roolissa itsekin: opiskelen puolan kieltä nettikursseilla. Aikaisemmin ilmoittauduin kursseille, koska halusin parantaa kielitaitoani ja saada pandemia-ajaksi uuden harrastuksen. Sittenmin huomasin, että jokaisella opettajalla on omat hyväksi todetut bravuurinsa, joita olen kiinnostuneena seurannut. Olen myös pannut merkille, että ruudun ääressä keskittyminen herpaantuu herkästi. Siksi olen tunneillani yrittänyt käyttää ryhmä- ja parikeskusteluja, videoita, tiedonhakutehtäviä ja tavallisia tuntitehtäviä vaihtelevasti.

Joskus aamuisin mietin, miten ajankäyttöni onkaan muuttunut: enää ei tarvitse varata parinkymmenen minuutin kävelyä työpaikalle, hakea kaapista videotykkiä ja haeskella tuloksetta piuhoja sekä kipaista viidentoista minuutin tauolla lähikahvilaan hakemaan eväsleipää. Vapaa-aika ei silti ole lisääntynyt. Olen yrittänyt tehdä töitä tietyllä pöydällä tai tietyssä huoneessa, jotta edes jonkinlainen ero työn ja vapaa-ajan välille tulisi nyt, kun työhuone on poissa käytöstä. Jos tästä kaikesta jotakin hyötyä on, niin ainakin olemme kaikki oppineet uusia taitoja ja menneet rohkeasti kohti tuntematonta. Elämme historiaan jäävässä ajassa, jossa kaikki olemme yhtä lailla uuden edessä.

LAURA SANTOO on työskennellyt Gdańskin yliopistossa Puolassa vuodesta 2017.

Laura Santoon ORCID: 0000-0003-0635-0784.

OISKELIJOIDEN KERTOMUKSIA OISKELUSTA

Kuvaaja Kirsi Podschivalow

Opiskeluaika poikkeustilanteessa

Tulin Turkuun vaihto-opiskelijana Kiinasta elokuussa vuonna 2020 kymmeneksi kuukaudeksi. Poikkeuksellinen tilanne on ollut monin tavoin erilainen ja haastava. Rehellisesti sanoen en odottanut niin valtaisia muutoksia niin koulussa kuin sen ulkopuolellakin. Sen takia opiskeluaikanani Turussa merkitsee paljon minulle.

Etäopetuksen suosion kasvaessa Suomen ratkaisukeskeinen tapa ja kyky nähdä ongelmat vahvuutena erottuu joukosta. Opetus on hyvin suunniteltu, vaikka emme voi tavata toisiamme kasvokkain. Kurssit suoritetaan opetussuunnitelman mukaisesti.

Kyllähän se hieman masentaa, kun luokassa moni meistä on tuliterä turkulainen, eikä meillä ole paljon sosiaalisia kontakteja täällä. Motivaatio omaan opiskeluun heikentyy sosiaalisen viirikkeen puuttuessa. Kurseilla meille kuitenkin annetaan runsaasti mahdollisuuksia kommunikoida ja tehdä yhteistöitä muiden opiskelijoiden kanssa. Opettajat pyrkivät siihen, että koronatilanteesta huolimatta voimme harjoitella mahdollisimman monipuolisesti. He myös kutsuvat vieraita opiskelijoita tunnille meidän vuorovaikutustaitojemme parantamiseksi.

Vaikka etäopiskelun rutiiniin ja käytäntöön tottuminen tuntui aluksi vaikealta, opiskelijana voin oppia hallitsemaan ajankäyttöäni enemmän. Se tarkoittaa myös, että keskittymiskyky saattaa olla koetuksella etäopiskelun takia. Itsenäinen työskentely ja tehtävä ovat lisääntyneet. Oma aikataulu on muuttunut joustavammaksi. Ajankäytön suunnittelu on ehdottomasti eduksi. Olen huomannut etäopetuksen lisäävän hallinnan tunnetta omassa elämässäni, minkä näen yllättävän hyvänä.

MANNI LI opiskelee Suomen kieltä ja kulttuuria Tianjinin vieraiden kielten yliopistossa.

Mitä minulle merkitsee opiskella suomea?

Muistan ensimmäisen tunnin yliopistossa, kun opettajat puhuivat suomea. Oli lämmin, mutta pilvinen päivä Vilnassa ja silloin kuulin suomea ensimmäisen kerran elämässäni. Muistan, että se kuulosti oudolta ja minä ja minun opiskelukaverini emme ymmärtäneet mitään. Silloin ajattelin, miksi olen täällä, koska kieli näytti todella vaikealta ja pelkäsin vähän. Nyt, puolitoista vuotta myöhemmin ymmärrän vain vähän enemmän, koska joka päivä ajattelen, että suomen kielessä on paljon tärkeitä asioita, joita minä en tiedä vielä. Siksi minusta suomen kielen opiskeleminen on hauskaa ja mielenkiintoista. Uusi päivä suomen kielen kanssa, uusi haaste ja seikkailu – sanon näin joka päivä.

Opiskeleminen ei ole aina helppoa. Joskus se on todella vaikeaa ja sotkuista. Sanotaan, että liettuaa on vaikea oppia, mutta suomea ei ole yhtään helpompia. Olen yllättynyt, että suomen kielessä on kuusi paikallissijaa (miksi tarvitaan niin monta – ajattelin ensin). Joskus on vaikea päättää, täytyykö käyttää inessiiviä vai adessiivia. Myös asiat ovat vaikeampia, kun ei ole varmaa, täytyykö käyttää partitiivi- vai genetiiviobjektia. Olen lukenut, että suomen kielioppi on loogista, mutta siellä on helppoa eksyä sääntöjen metsässä. Se on totta!

Suomen opiskelu merkitsee minulle, että voin tutustua erilaiseen, uuteen maailmaan, jossa on paljon lunta ja pitkiä sanoja, joissa on paljon kirjaimia ja ei ole loppua, sauna on paras asia, muumi on maan epävirallinen vaakuna, vihdoin ensimmäinen kerran jalkapallon maajoukkue pääsee EM-kisoihin ja jouluna lapset saavat lahjoja pukilta. Tämä suomalainen maailma minusta joskus on outo, mutta aina kaunis ja mielenkiintoinen. Joskus minusta tuntuu, että suomalainen kulttuuri sopii minulle. Ehkä se kuulostaa tyhmältä, mutta suomen kielen opiskeleminen auttaa minua löytämään itseni.

Onneksi suomen tunnilla tutustuin ihaniin ihmisiin – opiskelukavereihin ja opettajiin. Nyt minulla on tosi kiva ystävä, jonka kanssa voin keskustella suomesta, partitiivista, muumeista, koti-tehtävistä ja elämästä. Me aina autamme toisiamme, nauramme virheillemme tai suomalaisille meemeille, haaveilemme matkustavamme Suomeen ja juovamme kahvia ja syövämme pullaa Tuomiokirkon portailla tai juovamme olutta suomalaisessa baarissa. Hänen kanssaan minun on hauskeampi ja helpompia opiskella suomea ja olen iloinen, että suomi toi hänet elämäni.

Kun muistelen ensimmäistä päivääni suomen kielen kanssa, aina hymyilen ja nyt, puolitoista vuotta myöhemmin, voin sanoa, että olen tosi onnellinen, että päätin opiskella suomea. Minä en valehtele, suomea on vaikea oppia, mutta se todella kannattaa.

UGNÉ TARTÉNAITÉ opiskelee Suomen kieltä ja kulttuuria Vilnan yliopistossa.

Hauska tutustua, Suomi

”Hauska tutustua” on ensimmäinen suomeksi oppimani lause. Jos mietin suomen kielen opiskeluani, tämä lause yhdistää sekä opintojeni alkua että tämänhetkistä opiskeluani. Tämä oli lause, josta lähdin liikkeelle, ja edelleen ajattelen, että on hauska tutustua, Suomi. Suomen kielen opiskelun valitseminen, joka tapahtui vahingossa, on ollut kuitenkin suuri yllätys minulle. Ennen yliopistoon pääsyä jouduin opiskelemaan paljon asioita, joista en ole kiinnostunut. Tämä on ollut elämässäni ensimmäinen kerta, kun opiskelen upouutta kieltä motivaationa kielen osaaminen eikä tentit.

Olen jo vähitellen rakastunut suomen kieleen opiskellessani syvemmin. Vuonna 2019 sain tilaisuuden osallistua kesäkurssille Turussa. Paitsi puhdas luonto myös luotettavat suomalaiset ovat tehneet syvän vaikutuksen minuun, silloin opin lisää Suomen historiasta, kulttuurista ja nykyelämästä. Siitä lähtien Suomi ei ole enää ollut minulle sivuja oppikirjassa, vaan se on muuttunut todelliseksi.

Luulen, että minulla on järkevämpi ajattelutapa suomen kielen opiskelun kautta. Suomen kielen kielioppi on todellakin loogista ja innostavaa, varsinkin johto-oppi. Tunteamattoman sanan merkityksen voi ymmärtää kantasanan ja johtimen avulla. Sopivan johtimen valitseminen onkin ehdottomasti tärkeää. Kerran suomen kielen tentissä yliopistossa liitin väärän johtimen kantasanaan, mikä oli hassua. Oikea vastaus oli asiakas, mutta loin uuden sanan – asialainen.

Tänä vuonna pääsin vaihto-opiskelijana opiskelemaan uudestaan Suomeen. Suomessa opiskelun aikana olen kokenut paljon uusia asioita, ja ne ovat tehneet suuria muutoksia elämäni. Kun minulla on kysymyksiä opiskelusta, usein saan erityisen yksityiskohtaisia vastauksia tai apua minun suomalaisilta opettajiltani. Vilpitön asenne ja huolellisuus vaikuttavat syvästi minuun.

Minulle suomen kieli ei vain ole viestinnässä käytettävä väline, mielestäni suomen kieli ja sen termit ovat eläviä ja lämpimiä. Saan erityistä tyydytystä suomen kielen opiskelusta, vaikka puolella välissä opiskelua olin eksynyt ja neuvoton – menetin kiinnostukseni suomen kieleen väliaikaisesti ja epäilin omaa valintaani. Onneksi löysin intohimoni pian takaisin. Suomen kielen opiskelun vuoksi olen jo saanut lisää mahdollisuuksia elämäni. Toisin sanoen suomen kielen opiskelussa olen oppinut tuntemaan itseäni paremmin. Tärkein opittu asia on se, että nautin elämästäni ja sanon: edelleen on hauska tutustua, Suomi!

YUTING ZHANG opiskelee Suomen kieltä ja kulttuuria Tianjinin vieraiden kielten yliopistossa.

